

IDROTTSARENOR

- En satsning på gott och ont

av

Arne Ingemansson

2014-05-30

Handledare: Anders Lund Hansen

**Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi,
LUNDS UNIVERSITET, Kurs: SGEL36, VT2014**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	2
2. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR	3
3. METOD	4
4. AVGRÄNSNINGAR.....	8
5. TEORI.....	9
6. BAKGRUND.....	13
7. RESULTAT - KALMAR	21
8. RESULTAT - HELSINGBORG	25
9. ANALYS	29
10. SLUTSATSER.....	34
11. KÄLLFÖRTECKNING.....	36
BILAGA 1: Intervjumallar	44

Sammanfattning

Många nya arenor byggs runt om i Sverige. Syftet med uppsatsen är att reda ut vad dessa byggen är ett uttryck för och vilka värderingar som påverkar planeringsprocesserna, detta med hjälp av teorier om nyliberalism och entreprenörskap samt om aktörer och beslut. I uppsatsen beskrivs två fall på ett kvalitativt sett med material bestående av främst tidningsartiklar, handlingar och intervjuer. Det framkommer att städerna satsar på arenor för att stärka sin attraktivitet men också för att stödja elitidrotten, som kan vara en bra reklampelare för städerna. Planeringsprocesserna för sådana stora projekt kantas av en ambition om skyndsamhet som innebär att byråkrati i viss mån undviks.

1. INLEDNING

Vi lever i en tid då nya arenor byggs på löpande band runt om i världen och inte minst i Sverige (se t.ex. Sveriges Radio, 2014). Arenorna är en del av en entreprenörmässig planering med projekt som ämnar förbättra stadens image, där kulturinstitutioner och handelskomplex är andra exempel (Harvey, 1989/2011, s. 113-117, 122). Dessa arenor byggs alltså med en förhoppning om att röna uppmärksamhet, men tenderar att återfinnas i media snarare på grund av stora driftförluster och övertrasserade investeringsbudgetar än för vad de har inneburit för stadens image (se t.ex. Lerulf, 2011 och Paulsson, 2014). Därmed finns det anledning att undersöka hur beslutsprocesserna för byggandet av nya arenor går till och att diskutera vilka planeringsideal som arenasatsningarna är uttryck för.

Även om finansieringslösningarna för nya arenor varierar så är kommunen för det mesta mycket involverad såväl i planeringen som i egenskap av finansiär. Kommunen kan verka som medfinansiär, bidragsgivare och risktagare och mycket mera. Att reda ut hur politiker, tjänstemän och andra inblandade aktörer resonerar och påverkar processen blir därmed ett allmänintresse. Satsningen på arenor går hand i hand med den nyliberalism som Harvey (1988/2011) beskriver och som präglar samhället, där arenor utgör en symbol för staden och någonting som förväntas höja dess attraktivitet.

Tendensen är tydlig. Sedan 2005 har mellan 8 och 9 miljarder kronor spenderats på arenabyggen och fler arenor är på gång (Idrottens affärer, 2013a), i Sveriges radios (2014) granskning av arenor från de senaste 15 åren framgår dessutom att 43 stycken av totalt 50 studerade tillsammans går back cirka 400 miljoner kronor per år.

En viktig diskussion i sammanhanget är vad idrotten representerar och får kosta och här tycks inte enighet råda. Om idrott betraktas som kultur så går det att argumentera för att det är en kostnad som samhället bör vara beredd att betala. Min förhoppning med denna uppsats är att i första hand beskriva hur processerna går till och i andra hand att bidra till en mer nyanserad bild om arenornas förutsättningar och potential, insikter som förhoppningsvis kan spegla planeringen av arenor framöver.

2. SYFTE & FRÅGESTÄLLNINGAR

I den här uppsatsen ämnar jag beskriva de beslutsprocesser som ligger till grund för byggandet av nya idrottsarenor¹ och analysera dessa processer som exempel på rådande planering och dess ansatser. Genom att reflektera över processernas gång och de argument och diskussioner som lyfts fram så önskar jag även kunna säga något om på vilket sätt planeringen är rationell och relevant. Min förhoppning är att uppsatsen ska bidra till ökad kunskap om framväxten av arenor i Sverige och ge läsaren en bra grund till att diskutera fördelar och nackdelar med sådana satsningar.

Följande frågeställningar har valts:

- Vad är satsningen på idrottsarenor ett uttryck för?
- Vilken typ av värderingar har genomsyrat planeringsprocessen?
- I vilken kontext har viktiga beslut fattats?

Med dessa frågeställningar vill jag utforska vilka argument som lyfts fram för att bygga arenorna och vilka mål som finns för dem. Vidare vill jag utforska vilka aktörer som är inblandade i processen och vilket underlag som ligger bakom de beslut som tas. Med kontext menas vilka diskussioner och yttre faktorer som påverkat beslutet. I vilket skede var planeringsprocessen, var det en kompromiss efter en konflikt eller ont om tid? Dessa tre frågor utgör exempel på vad kontexten kan innebära.

För att besvara frågeställningarna ingår dels en introduktion till tidigare forskning om arenor och de diskussioner som förs kring dem samt dels en mer detaljerad beskrivning av två arenors beslutsprocesser, nämligen Guldfågeln Arena i Kalmar och Helsingborg Arena i Helsingborg. De två exemplen skiljer sig åt genom olika finansieringslösningar, ägare och genom att arenan i Kalmar är en utomhusarena medan den i Helsingborg är en inomhusarena. För att resultatet ska spegla nutiden så har båda arenorna också valts med grund i att de är relativt nybyggda.

¹ Arenor med idrott som huvudprofil.

3. METOD

3.1 Studiens inriktning

Uppsatsen är kvalitativ då den syftar till att tolka den insamlade datan för att förstå sig på det studerade fenomenet, snarare än att datan ensam kan representera någon slags sanning (Bryman, 2011, s. 249ff). Dessutom ligger ett stort fokus på att förstå undersökningens personernas syn på situationer och att inte redan från början definiera vad som är relevant eller inte, i den mån det är möjligt (ibid., 264f). En kvantitativ dataanalys skulle inte bidra till att besvara frågeställningen i särskilt hög grad då det är svårt att hitta jämförbara variabler och att genom dem inte missa viktiga delar av berättelsen. Det är just det specifika, det okvantifierbara, i fallen som är intressant för att kunna säga någonting om vad arenor är uttryck för, vilka värderingar som påverkat processen och om beslutens kontexter.

För att i detalj kunna studera utvecklingen av och beslutsprocesserna bakom byggandet av nya arenor har jag valt ut två fall som illustrerar hur sådana processer kan se ut. Trots att det är två fall och inte ett enda, som brukar förespråkas (Flyvbjerg, 2011, s. 301), så vill jag hävda att det är en fallstudie som genomförts eftersom jag intresserar mig för de båda planeringsprocessernas unika egenskaper samtidigt som de är två fall av samma fenomen.

Vad som utgör en fallstudie är inte helt lätt att definiera, inte heller är forskarna överens om dess för- och nackdelar. Till fördelarna brukar nämnas att fallstudiens smalare omfång möjliggör för forskaren att gå in mer på djupet och mer i detalj på det valda ämnet. Dessutom kan forskaren välja ett fall som är särskilt intressant eller speciellt ur ett visst hänseende, vilket kan bidra till en ökad förståelse för en viss fråga som en mer generell genomgång skulle missa (Payne & Payne, 2004, s. 31f; Silverman, 2013, s. 142f). Så är fallet i denna uppsats, vilket framgår på nästa sida. En vanlig kritik mot fallstudiens potential är att slutsatserna bara kan antas gälla för det specifika fallet och att de är svårt att argumentera för att de utgör generella drag. Fallstudiens potential ligger snarare i att ta fram teorier för hur verkligheten ser ut, vilka sedan kan prövas på fler fall (Silverman, 2013, s. 145f).

Denna bild av fallstudiens begränsningar delas dock inte av Flyvbjerg (2011), som anser att det är ett viktigt verktyg för att generera vetenskap. Mycket av det som uttrycks som begränsningar ser Flyvbjerg snarare som fallstudiens styrka. Vår kunskap om världen baseras i mångt och mycket på konkreta kunskaper inom särskilda kontext som när de läggs samman ger oss en djupare förståelse. Särskilt i samhällsvetenskapliga studier fyller fallstudien en viktig funktion eftersom det inte tycks finna kontextoberoende kunskap (ibid., s. 301ff). Beroende på fallets natur är det inte heller omöjligt att generalisera, men det är viktigt att fundera över vad som är generaliserbart. Fallstudien är alltså inte nödvändigtvis bara en metod för teoribildning (ibid., s. 304-308). Flyvbjerg ställer sig också frågande till om generalisering alltid är önskvärt och argumenterar för att fallstudiens styrka ligger i dess komplexitet. Genom att försöka simplificera en komplex historia tappar vi poängen av fallstudien som ett narrativ (ibid., s. 311ff).

Uppsatsen är en fallstudie av främst två olika anledningar. Dels kommer mycket

fokus att ligga på det fallspecifika och detaljerade materialet, dels är de två fallen intressanta exempel på det studerade fenomenet. Till skillnad från en fallstudie baserat på ett fall, definierad som ovan av Silverman och Payne & Payne, så kan jag inte gå riktigt lika djupt in i båda fallen, men det vägs upp av möjligheten att kunna finna gemensamma nämnare i två fall som kan te sig mycket olika.

Trots att Flyvbjerg sållar sig till skaran av personer som menar att en fallstudie utgörs av ett unikt fall (Flyvbjerg, 2011, s. 301) så utgör han en viktig inspirationskälla för mitt tillvägagångssätt. I sin avhandling *Rationalitet og Magt* (1994, band 1, kap. 4) tillämpar Flyvbjerg en metod som han kallar phronesisk analys, där fokus ligger på att studera beslutsfattandet, dess rationalism och hur en process praktiskt går tillväga. Flyvjergs phronesiska analys kan sammanfattas med fyra frågeställningar enligt Aalborg Universitet (2014):

- 1) Vart är vi på väg?
- 2) Vem vinner och vem förlorar på det och genom vilka maktkonstellationer?
- 3) Är denna utveckling önskvärd?
- 4) Vad, om någonting, borde göras åt det?

Från Flyvbjerg tar jag främst till mig hans fokus på beslutsfattandet och hur det fungerar i praktiken. I beskrivningen av de två fallen kommer det att ingå en djupare granskning av hur de olika besluten tagits och på vilka grunder. Av frågeställningarna ovan kommer de första tre att ingå i min analys, om än subtilt och inte som direkta frågeställningarna. De är relevanta dels som goda utgångspunkter för kopplingen mellan mina egna frågeställningar och materialet, dels som en konkretisering av hur Flyvjergs teori *Rationalitet og Magt* kan analyseras.

De två arenorna har valts i egenskap av två intressanta exempel som har olika funktioner samt olika finansierings- och ägarstrukturer. Arenan i Kalmar är en utomhusarena som byggts och ägs av fotbollsklubben Kalmar FF (se kap. 7), men där kommunen och en annan aktör varit inblandade. I Helsingborg är det kommunen själv som har byggt och äger arenan, som är en inomhusarena (se kap. 8). Arenan sticker också ut genom att ha varit en dyr investering, ha en hög kapacitet och då den finansierats genom särskilda fonder. Båda ligger i södra Sverige och är planerade och byggda de senaste tio åren. På så sätt är de båda produkter av samma tid och närheten underlättar för mig att kunna samla ihop material och genomföra besök.

3.2 Val av teori

För att förstå de processer som ligger bakom byggandet av nya arenor utifrån mina frågeställningar så krävs insikt i vilka värden som omfattar den moderna planeringen men också djupare kunskap om hur olika aktörer samspelar med varandra.

För att beskriva den moderna planeringen har jag använt mig av Harvey (1989/2011), Swyngedouw m. fl. (2002), Molotch (1999) och Flyvbjerg m. fl. (2007) som tillsammans ger ett teoretiskt ramverk. De tre förstnämnda bidrar med perspektiv på hur staden fungerar som en entreprenör och vad det innebär för hur

planeringen ser ut medan Flyvbjerg beskriver ett särskilt område som denna planering appliceras på, nämligen storskaliga projekt. Dessa teorier menar jag utgör en god grund för att diskutera vad som ligger bakom byggandet av nya arenor.

När aktörerna och deras inbördes inflytande ska diskuteras behövs dock en annan infallsvinkel, vilken Flyvbjerg med sin avhandling *Rationalitet og Magt* (1994) bidrar med. Där beskrivs hur planeringen påverkas av olika aktörer, vilket är en av de frågor jag ämnar besvara. Madureira (2014) kompletterar synen på aktörerna genom att i korthet beskriva det svenska planeringsväsendet, vilket kan vara viktigt för att förstå hur processerna sett ut.

3.3 Material

För att få svar på mina frågor har jag använt mig av några olika sorters material. För det första har jag läst in mig på ämnet genom att läsa den etablerade lokaltidningen på varje ort². Valet av en tidning handlar om att effektivisera arbetet, men kan också innebära att en viss objektivitet går förlorad. I största möjliga utsträckning ska dock artiklarna användas för att beskriva processen men även för att fånga upp de politiska tongångarna som kan vara svåra att hitta i till exempel beslutsunderlaget. De kommunala handlingarna har också utgjort en viktig del i uppsatsen där det framgår vad som anses vara relevant för fallet och vilka diskussioner som har förts under processens gång. Att komma åt dessa handlingar har dock inte varit särskilt enkelt. Mycket tid har lagts ned dels åt att få tag på handlingarna och dels åt att hantera dem. Jag har besökt såväl Kalmar som Helsingborg för att gå igenom handlingarna. Vissa handlingar har inte varit möjliga att få via mail och andra har inte kunnat skickas på grund av den arbetsbörda det skulle innebära att först leta fram materialet och sedan kopiera det. Detta har inneburit att jag har fått förlita mig på anteckningar och enstaka kopior av handlingarna, vilket har varit ett hinder för noggrannare granskning av dem.

Som komplement till det skriftliga materialet har ett antal intervjuer genomförts. Från vardera lokaltidning har en representant intervjuats. Journalisterna har valts av anledningen att de skrivit mycket om respektive arenor och därmed antas vara insatta i ämnet. Tanken med intervjuerna var att kunna få en bättre bild av arenorna och ett tydligare sammanhang, dessutom kunde de reda ut de frågetecken som jag stött på i de andra materialen. Eftersom journalisterna inte själva varit med i beslutsprocessen antas de också vara mer objektiva än de som varit direkt inblandade i processen. Intervjuer med berörda politiker hade säkerligen tillfört arbetet mycket, men valdes bort då det skulle bli väldigt många intervjuer och innebära en väldig arbetsinsats. Istället förlitar jag mig på andrahandskällor vad gäller politikernas syn på saker olika frågor, främst hur de uttryckt sig i media. Två ytterligare intervjuer har dock genomförts med representanter från aktörer som varit viktiga i processen, en från Kalmar FF och en från ekonomikonsulten Navet. Även representanter från HISO och Sveafastigheter har sökts, dock utan att ha lyckats få någon intervju till stånd. För att undvika missförstånd eller

² Helsingborgs dagblad i Helsingborg samt Barometern i Kalmar.

värderingar av journalisterna så har de kontaktats och delgivits möjlighet att läsa igenom resultaten från de berörda fallen.

Intervjuerna har varit av semi-strukturerad karaktär, vilket innebär att intervjun har en viss struktur och tar upp vissa teman men att mycket utrymme ges till respondenten att själv styra sina svar i den riktning han/hon önskar (Bryman, 2011, s. 299-302). För intervjuerna med de två journalisterna fanns det ett antal frågor som var likadana samt några frågor för att reda ut oklarheter kring de specifika arenorna. Samtliga intervjuer har spelats in för att jag skulle kunna vara mer uppmärksam på själva svaren (ibid., 310f), de två journalistintervjuerna har genomförts öga mot öga medan de andra två har förts över telefon. Mina intervjumallar bifogas uppsatsen, men dessa har inte följts till punkt och pricka. Om en fråga redan besvarats under intervjun så har den inte ställts igen för att följa mallen, dessutom kan ytterligare frågor ha dykt upp under intervjuns gång.

4. AVGRÄNSNINGAR

Uppsatsen är skriven med kulturgeografi som huvudämne och syftar inte till att dra några djupare statsvetenskapliga eller ekonomiska slutsatser. De teman som presenteras i uppsatsens bakgrund kommer inte nödvändigtvis att användas i analysen, de återfinns främst i egenskap av kontext. Ansatsen är att beskriva beslutsprocesserna och hur de reflekterar dagens planeringstänk samt aktörernas värderingar. Vilka planeringsideal är dessa projekt sprungna ur och vad är det som styr dem i befintlig riktning?

För att få en hanterbar omfattning på uppsatsen så har två arenor valts ut, på vilka jag har tittat närmre.

5. TEORI

5.1 Nyliberalism och entreprenörialism

I den traditionella planeringsrollen står stadens och folkets förutsättningar i centrum, men sedan 1970-talet har planeringen kommit att präglas mer av fokus på att få in nytt kapital till staden. En bättre ekonomi ska lyfta befolkningens villkor och på sikt skapa bättre förutsättningar. Städerna betar sig som entreprenörer, menar David Harvey (1989/2011), i sin vilja att uppfylla dessa nya mål. Detta skifte sammanföll med att industrierna började läggas ned, vilket innebar att städerna omvärderade sin roll som planerare. Kapitalet som de önskade locka till staden kunde bestå av etableringar av företag och nya invånare som kunde höja skattebasen (ibid.). Resultatet av denna utbredda företeelse är att städerna konkurrerar med varandra om kapitalet.

Från städerna bedrivs en sorts platsmarknadsföring i samarbete med olika privata aktörer. I dessa samarbeten har städerna främst en samordnande roll. Det nya planeringsidealet uttrycks tydligt med uppkomsten och etableringen av offentlig-privata samverkansprojekt där det privata inte minst fungerar som yttre finansiering³. Harvey antyder att riskerna ofta faller på det offentliga medan vinsterna hamnar hos det privata (ibid.).

Entreprenörskapet i sig behöver inte vara negativt men det finns en rad konsekvenser som Harvey (ibid.) är kritisk till. Städernas föreställning om en konkurrenssituation leder till en planering som ofta är spekulativ och synonym med stora risker. Då städerna tenderar att imitera varandra (ibid., s. 121) så blir konkurrensfördelarna i många fall kortlivade och de projekt som genomförs är ofta kortsiktiga och ibland även tillfälliga eller kortlivade.

Swyngedouw m.fl. (2002) har studerat ett antal stora stadsutvecklingsprojekt och konstaterar i likhet med Harvey att det finns en ny urban politik sedan en tid tillbaka. De menar att den tillsammans med en ny ekonomisk politik mynnar ut i dessa stadsutvecklingsprojekt. Städerna har blivit skådeplatsen för politisk-ekonomiska och sociala förändringar och de konkurrerar med varandra om att vara attraktiva för att locka till sig investerare, nya invånare och turister.

Denna nya inställning till sin egen verksamhet har givit en rad konsekvenser, menar Swyngedouw m. fl. (ibid). Då ideologin och politiken är marknadsdriven så förändras planeringsprocesserna genom att i högre utsträckning samarbeta med och anpassa sig till den utomstående marknaden. Swyngedouw pekar i likhet med Harvey på offentlig-privat samverkan som ett exempel på denna anpassning. Genomförandet av sådana projekt har ofta nya förfaranden, där insynen och det demokratiska inslaget ibland kan gå förlorat. Förfarandet motiveras av flera olika skäl så som effektivisering, tidspress och komplexitet. ”Säregenhet är ett grundläggande inslag av den nya urbana politiken” argumenterar Swyngedouw m. fl. (ibid, s. 572, min översättning) och syftar på att de olika projektens särskilda förfarande motiveras med hjälp av deras säregenhet.

³ Med yttre finansiering menas att de bekostar delar av projektet.

När privata aktörer involveras så kan de ofta dra fördelar av samarbetet. I många fall investerar staden i viss infrastruktur som är en förutsättning för projektets genomförande. De risker som återfinns i projekten tenderar även att hamna på staden och inte de privata aktörerna. Med detta i åtanke går det att misstänka att det är de privata aktörerna som kontaktar städerna om sådana projekt, men i själva verket är det ofta städerna själva som aviserar intresse för att genomföra offentlig-privata-projekt (ibid.).

Den nya urbana politiken leder alltså till satsningar på tillväxt och attraktivitet, men de sociala värdena finns ofta med i argumentationen för projekten (ibid.). De förväntas ge olika sorters nedsippningseffekter⁴. I likhet med ett framgångsrikt företag vill de locka investerare och pengar till staden som i sin tur ger de sociala värdena en skjuts istället för att investera direkt i verksamheter som jobbar med dessa värden.

Det blir allt vanligare med offentlig-privat samverkan där det offentliga står för risken och det privata kapitaliserar på vinsten (ibid.). För offentligheten är det ett sätt att få externa finansiärer att bekosta dyra projekt. Men genom att bli mer och mer öppna för samverkan med privata aktörer så läggs också fokus på de projekt som de privata aktörerna är intresserade av och ofta är dessa projekt spekulativa av sin natur – vilket kan vara anledningen till att det offentliga inte ensamt vill satsa stora pengar på det. Entreprenörskapsandan som råder innebär att prioriteringarna förändras och att imageprojekten ökar i omfattning.

Även Flyvbjerg m. fl. (2007) har studerat större projekt i en nyliberal anda men med fokus på infrastrukturprojekt, till skillnad från Swyngedouw m. fl. I deras bok framgår att väldigt få av dessa stora projekt håller sig inom budget men trots det diskuteras det inte särskilt mycket om risker på förhand. På planeringsstadiet förutsätts ofta att allting går enligt planen, det Flyvbjerg kallar för EGAP-principen⁵. För en mer rättvisande bild bör en sådan plan kompletteras med ett mardrömsscenario och ett scenario för en trolig utveckling. I sin analys av dessa projekt konstaterar Flyvbjerg att det byggs i en aldrig sinande takt trots alla de bistra erfarenheterna och att de som står bakom projekten medvetet underskattar kostnaderna och överskattar vinster för att vinna förtroende och hopp för projekten.

Den nya synen på staden som såväl Harvey och Swyngedouw beskriver har vissa implikationer på hur planeringsprocesserna ser ut. Molotch (1999) beskriver staden som en växtmaskin där insikten om staden som en tävlande på en global marknad innebär att det skapas en sorts planeringselit som jobbar mot samma mål, det vill säga ökad tillväxt och investeringar i den geografiska platsen, och att den på olika sätt kan påverka planeringen. Med en ny urban politik som Lund Hansen (2007, s. 210) beskriver som mer utåtriktad samt förekomsten av nämnda offentlig-privata samverkan innebär att det finns vägar in för utomstående aktörer. I en situation då det privata näringslivet finansierar ett kommunalt projekt så skapas ett beroende från planeringsinstitutionens sida som rubbar maktbalansen. Denna planeringselit kan dessutom bedriva lobbyarbete för sitt ändamål.

⁴ Trickle-down effects – ha indirekt påverkan på andra områden, i detta fall: De sociala värdena.

⁵ "Everything Goes According to Plan".

5.2 Aktörer och beslut

Inom Sverige finns det ett stort lokalt självbestämmande i den fysiska planeringsprocessen, det så kallade planeringsmonopolet (Madureira, 2014, s. 12-17). Detta självbestämmande bedrivs dock inom ramarna för nationell lagstiftning, främst PBL⁶. PBL innefattar bestämmelser över hur planeringen ska bedrivas och där ingår bland annat att allmänheten ska informeras om planerna och att de har möjlighet att tycka till om dem. Att folkets åsikter nedtecknas innebär dock inte nödvändigtvis att deras åsikter måste höras. Samtliga planer går däremot att överklaga.

Planeringen på regional nivå är begränsad i Sverige (ibid.) och få av de planer som upprättas är bindande. En viktig instans på regional nivå är dock Länsstyrelsen, som är ansvarig att bidra med expertis på planering i länets kommuner samt att granska de planer som tas fram. Därmed går det att argumentera för att det finns ett stort glapp mellan lokala beslut och nationellt inflytande i Sverige och att kommunerna därigenom har ganska stor frihet i hur de upprättar sina planer.

Bent Flyvbjerg (1994) beskriver i sin avhandling *Rationalitet og magt* hur makten definierar verkligheten och att rationaliteten är avhängig kontexten. Planeringsprocesser antas vara rationella, där olika lösningar vägs fram och tillbaka och hänsyn tas till en rad olika saker för att komma fram till en god lösning – en föreställning som Flyvbjerg alltså kritiserar. I planeringen måste vi vara medvetna om de olika aktörernas makt och deras påverkan på processen. De beslut som tas är rationaliserade snarare än rationella, hävdar Flyvbjerg. Denna insikt är ett hot mot demokratin och en insikt värd att begrundas i en planeringsprocess.

Det finns flera fallgropar i planeringsprocessen och de flesta berör vad som anses vara relevant för planeringen och vilken påverkan de olika aspekterna har. Det är upp till aktörerna att definiera vilka diskussioner som behöver föras och vilka utredningar som behövs, att på sätt och vis definiera verkligheten. Sedan måste resultaten av dessa bedömas objektivt. Under planeringens gång kan det dessutom finnas starka incitament för att ändra om på vissa mål och förslag när någon aktör med stor makt ställer sig kritisk mot dem. Ålborgprojektet, som utgjorde Flyvbjergs fallstudie (ibid.), hade som mål att förbättra miljön i stadens centrum men ledde snarare till det motsatta efter att processen över tid påverkats av vissa aktörer. Flyvbjerg frågar sig om planen överhuvudtaget bör genomföras när den motverkar sitt eget syfte.

En stor anledning till projektets förändring var att en privat handelsförening oroade sig för handeln i centrum och varnade kommunen för konsekvenserna av ett genomförande – framförallt oroade de sig för att begränsningar av biltrafiken skulle utarma handeln i centrum vilket Flyvbjerg (ibid.) visade var en uppfattning utan saklig bas. På intet sätt är det fel att privata föreningar kan ha åsikter angående ett projekt och driva dem framåt – vad Flyvbjerg dock noterade var att den privata föreningen involverades i själva planeringsprocessen som en del av

⁶ Plan- och bygglagen.

projektgruppen trots att det inte var en demokratisk institution utan en representant för privata intressen. Ändå hade den makt att i samråd med demokratiska institutioner planera projektet, istället för att endast få argumentera för sin sak eller möjligen användas som remissinstans.

Att endast resonera över makten hos varje enskild aktör ger inte en fullständig bild av hur makten påverkar planeringsprocessen, viktigt är också att beakta de inbördes maktförhållandena mellan de olika aktörerna. Flyvbjerg menar att kunskap är makt men att förhållandet även gäller omvänt: makt är kunskap och ju mer makt, desto mindre saklighet (ibid., s. 350). Maktförhållanden präglas av samarbete och därmed konsensustänk, snarare än konflikt. Således finns en stark vilja att kompromissa för att visa på en rationell process. Men det finns inget bevis för att en kompromiss är vare sig en rationell eller demokratisk lösning. Flyvbjerg menar att en process som utgår ifrån och förbereder sig för konflikter är mer demokratisk än en som kapitulerar för makten och söker kompromisser (ibid., s. 354-359).

6. BAKGRUND

6.1 Tidigare forskning

6.1.1 Arenor som ett medel för ekonomisk tillväxt

Harvey (1989/2011, s. 113-117, 122) menar att arenor är exempel på satsningar som syftar till att förbättra stadens image. Sådana satsningar motiveras genom att dessa projekt förväntas ge nedsippringseffekter som är till godo för staden i stort (Swyngedouw m. fl., 2002). Ett argument för att bygga en ny arena är för att kunna locka evenemang till staden, vilket till exempel framfördes när en ny inomhusarena i Lund⁷ byggdes (Paulsson, s. 157).

I en studie av friidrotts-VM i Göteborg 1995 har Maria Larsson (1997) uppmärksammat hur Göteborg genom evenemanget jobbade med platsmarknadsföring och Baade & Dye (1988) har i en annan studie tittat närmare på arenornas effekt på en stads makroekonomi. Tillsammans bidrar dessa studier till en fördjupad bild av hur städerna kan använda arenorna i sin platsmarknadsföring genom evenemang samt i vilken utsträckning nämnda nedsippringseffekter existerar.

Maria Larsson (1997) konstaterar i sin studie att marknadsföringen av friidrotts-VM genomfördes av två separata organisationer. Den första, Göteborg & Co, är stadens marknadsföringsbolag. De definierade sina marknadsföringsmål på följande sätt:

”Friidrotts-VM ska bidra till att sätta fart på hjulen i Sverige och Göteborg med nya intäkter och nya jobb genom:

- ökad turism före, under och efter VM
- förstärkta positioner som evenemangsland och evenemangsstad
- nya affärskontakter, etableringar och investeringar
- nationell och internationell massmedial uppmärksamhet” (Göteborg & Co, 1994 i Larsson 1997, s. 95)

Larsson (1997, s. 95) noterade även att flera anställda på Göteborg & Co pekade ut marknadsföringen av Göteborg som en bra och attraktiv stad som ett viktigt element, även om det målet inte uttrycktes formellt. Den andra organisationen, VM-kansliet, hade helt andra målbilder vars huvudsyfte var att täcka de organisatoriska kostnaderna (ibid., s. 109f). Friidrotts-VM användes alltså som en satsning på ekonomi och marknadsföring med syfte att gynna Göteborg, samtidigt som själva organisationen och genomförandet av evenemanget inte skulle bli en kostnad för staden.

De makroekonomiska effekterna av en ny arena ämnade Baade & Dye (1988) undersöka. Med hjälp av en regressionsanalys så ämnade de besvara följande frågeställningar:

1. Ökar den ekonomiska aktiviteten i metropolen efter att en ny arena byggts?
2. Ökar metropolens andel av den ekonomiska aktiviteten i regionen efter att en

⁷ Färs och Frosta Sparbank Arena

ny arena byggts?

De kom fram till att det är svårt att se någon ekonomisk inverkan på stadens ekonomi (ibid.). Endast i ett av nio fall sågs en statistiskt säkerställd ekonomisk utveckling. Samtidigt fanns det starka tendenser för att metropolernas andel av den regionala ekonomiska aktiviteten hade minskat. Med andra ord är det snarare mer som tyder på ett ekonomiskt bakslag än att arenorna skulle ge fördelar, men Baade & Dye är även noggranna med att påpeka att det kan finnas andra fördelar med en ny arena vid sidan av de rent ekonomiska.

Eftersom studien genomförts i USA kan det tänkas finnas skillnader i effekterna där gentemot hur det skulle se ut i Sverige. Till exempel byggdes flera av arenorna inte för ett befintligt lag, utan för att locka elitlag att flytta till staden (ibid.). Detta kan ha påverkat såväl arenornas utformning som i vilken utsträckning de är byggda för att gynna stadens ekonomi snarare än att tillfredsställa de olika elitlagens önskemål. Oavsett arenornas kostnad och utformning så finner Baade & Dye (ibid.) ingen effekt på stadens ekonomi och den slutsatsen bör vara giltig även i en europeisk eller svensk kontext.

6.1.2 Arenafeber

I en rapport som tankesmedjan Timbro givit ut har sju olika inomhusarenor granskats (Lerulf, 2011). Rapporten ger en bild av den *arenafeber*⁸ som råder och hur satsningen på nya arenor påverkar de berörda kommunernas ekonomi.

Journalisten Philip Lerulf (ibid.), som författat rapporten, har hittat tre gemensamma drag i de olika fallen. För det första tas ofta beslut om att bygga nya arenor innan frågan har utretts mer noggrant. Mycket underlag saknas och de beräkningar som finns saknar ofta verklighetsförankring och kostnaderna underskattas därmed. Med tiden har sedan kostnaderna runnit iväg men beslutet varit kvar på banan. För det andra pekar Lerulf på att arenorna ska ge olika sorters mervärden för kommuner, vilka han menar övervärderas även de. I flera fall verkar kommunerna dessutom ha snabbat på beslutsprocessen när grannkommunerna beslutat om nya arenor. För det tredje har driftkostnaderna i fyra av de sju granskade arenorna varit högre än förväntat, vilket har inneburit att kommunerna ökat bidragen och samtidigt tvingats spara i annan kommunal verksamhet.

6.1.3 Ett exempel - Arenan i Lund

Kronologisk genomgång

En studie över utvecklandet av Klostergårdens idrottsområde i Lund, som ledde fram till byggandet av en kombinerad handbollsarena och ishall, har genomförts av Alexander Paulsson (2014). Även om han haft ett annat tillvägagångssätt där intervjuer och det praktiska genomförandet har stått i centrum så kan fallet, i och med dess djup, användas och jämföras med de exempel som studeras direkt i den här uppsatsen.

⁸ Lerulfs egna term för fenomenet.

Utvecklandet av Klostergårdens idrottsområde hade funnits med länge men tog konkret form i mitten på 1990-talet (ibid., s. 104-108) med en lång process där olika alternativ diskuterades. Processen kantades av svängningar fram och tillbaka samt en mängd oklarheter (ibid., kap. 6). Ett genomgående tema var dock sökandet efter offentlig-privata lösningar. Någon plan för området kom dock aldrig att genomföras men behovet av såväl idrottsfaciliteter som att utveckla området kvarstod och på grund av det såddes fröna till en ny plan som så småningom mynnade ut i den arena som invigdes 19 september 2008 (ibid., kap 6, 138f och 166).

Det började med att folkpartisten Gösta-John Bredberg år 2005 kontaktade en framgångsrik lokal entreprenör vid namn Arne Paulsson om att investera i området. En ny ishall och en konferensanläggning var det som kommunen önskade sig men Arne Paulsson kontrade förslaget och sade sig vara villig att investera i en handbollsarena, då han själv var mycket handbollsintresserad (ibid., 139), mot ett löfte om att han skulle få bygga bostäder på intilliggande mark.

Erbjudandet konkretiserades med ett förslag om att Paulsson skulle ge 45 miljoner kronor som en gåva till bygget mot rättigheterna till marken (ibid., 140f). Genom förhandlingar övertygades Paulsson att bygga en kombinerad anläggning för handboll, konferenser och en ishall. Kommunen skulle behöva stå för 30 miljoner kronor och målet var att arenan skulle stå klar tidigt år 2009. ”I princip betalade han [Paulsson] allt” konstaterade dock Lennart Prytz (S) och syftade till att gåvan tillsammans med inkomsterna från markförsäljningen skulle finansiera hela bygget. Några av de mindre partierna var kritiska mot förslaget men planerna fortskred (ibid., 140f).

När avsiktsförklaringen kom på plats år 2006 så ingick en publik arena och bostadsbebyggelse för Klostergårdens idrottsområde (ibid., 146ff) så sattes ett ramverk upp för det fortsatta arbetet. Arenan skulle drivas gemensamt mellan kommunen och Paulsson genom en stiftelse och en särskild klausul som skulle förhindra Paulsson att sälja vidare marken. Det följande arbetet skulle alltså bedrivas utanför kommunens ordinarie förvaltning. Syftet var att snabbare kunna genomföra planeringen samtidigt som Paulsson varit tydlig med att han inte önskade en kommunal långbänk (ibid., 148-151).

Trots att avsiktsförklaringen gällde flera olika delprojekt så blev de separata objekt i planeringen (ibid., 151). Den kombinerade handbollsarenan och ishallen var högprioriterad och en planerad ny fotbollsarena samt bostäderna fick bli ett senare projekt. Eftersom politikerna ville använda arenan även för andra ändamål än idrott så tillkom en B-hall till arenan, vilket gav en högre nota (ibid., 152).

Vid valet 2006 fick Lund en ny majoritet bestående genom en högerkoalition (ibid., 152f) men det äventyrade inte projektets utgång. Moderaterna, som ledde den nya koalitionen, hade stått bakom beslutet från början och insåg att de var deras ansvar att driva det vidare. Idrottschefen Berne Nilsson, som varit en nyckelperson genom hela processen, tog under hösten 2006 fram en driftkostnadskalkyl som kom fram till att såväl inkomster som utgifter skulle hamna runt 4,75 miljoner kronor men var i efterhand självkritisk och menade att

den bara var en grov uppskattning (ibid., 153ff). Dock poängterade han att kalkylen inte var prioriterad, viktigare var att snabba på processen. Nilsson hoppades också på att arenan skulle kunna inbringa inkomster genom att sälja namnrättigheterna, vilket skulle ge en miljon per år tio år framåt.

Arenans drift var tvetydig, den skulle dels vara en kommersiell arena som är vinstdrivande, dels en ideell utan vinstkrav (ibid., 156ff). Detta berodde på att vissa delar av verksamheten, så som barn- och ungdomsidrott, inte kan förväntas göra vinst utan hör till de områden som kommunen ska stötta. Men de kommersiella aktiviteterna ville inte kommunen sponsra. Efter samråd med en konsult så beslutades år 2007 om hur arenan skulle drivas (ibid., 160). Ett fastighetsbolag skulle stå som ägare medan driften sköttes av en stiftelse. I stiftelsens uppdrag framgick att det fanns tre huvudaktiviteter; Barn- och ungdomsidrott, elitidrott samt andra kommersiella evenemang så som konferenser och mässor.

Arenan i Lund, som kom att heta Färs & Frosta Sparbank Arena efter att de köpt namnrättigheterna (ibid., 155f), har haft sina största kontroverser efter färdigställandet. Priset blev dyrare än förväntat och landade på 184 istället för 120 miljoner kronor, var av fördyringarna betalades med lån (ibid., 167f). Berne Nilssons driftkostnadskalkyl visade sig inte heller stämma då arenan under sitt första år hade utgifter på 14 miljoner kronor och inkomster på 7 miljoner kronor, vilket alltså ledde till en förlust på 7 miljoner kronor. Kommunen kontaktades och arenabolaget ansökte om ett driftsbidrag, som sedan beviljades. År 2009 skulle kommunen ge ett bidrag på 3 miljoner kronor för att de kommande fem åren ge ytterligare 2 miljoner per år. Vänstern reserverade sig mot beslutet och kommenterade det på följande sätt:

”Beslutet är en nödvändig konsekvens av att det vid arenabeslutet år 2007 inte fanns en enkel driftsbudget framtagen. Klokheten i kommunens beslut tenderar att avta i takt med snabba anpassningar till det lokala fastighetskapitalets önskemål” (ibid., 168). Berne Nilsson medgav att hans kalkyl var en glädjekalkyl och påstod frankt att en rimlig kalkyl troligtvis hade inneburit att arenan aldrig kommit till stånd (ibid., 170).

Även om arenan hade kommit till stånd så var Arne Paulssons bostadsbebyggelse ännu inte på plats. Lennart Prytz (S) hade initialt, år 2005, givit honom ett muntligt löfte om att få bygga och var fast bestämd att hålla det löftet (ibid., 173). Men det fanns svårigheter med att ta fram en plan som tillgodosåg det Paulssons lovats men samtidigt följde de lagar och förordningar kommunen var tvungen att följa (ibid., 173-180). Tjänstemännen kördes i viss mån över för att Paulsson inte skulle känna sig sviken. När Paulsson så småningom fått sin mark så gick han bakom ryggen på kommunen och sålde marken, utan juridiska påföljder (ibid., 181) – vilket Sydsvenskan avslöjade. Paulssons knep var att stycka upp sin mark och dela upp den i olika bolag som sedan köptes av byggbolagen med en stor vinst. Sydsvenskan menade att han tjänade 140 miljoner kronor på arenan medräknat de utgifter han har stått för, så som gåvan.

Övergripande drag

Ända sedan planerna på att göra om Klostergårdens idrottsområde kom upp till

ytan så har det funnits tankar om att området och senare arenan skulle rymma olika kommersiella anläggningar (ibid., 108f). Med Paulsson som finansiär kom dessa delar att tonas ned (ibid., 139) och funktionen som handbollsarena stod i centrum, men tanken om att utnyttja arenan för andra evenemang har egentligen funnits med hela vägen. När ägarstrukturen för arenan skulle målas upp så definierades den som en arena för såväl idrott som kommersiella aktiviteter (ibid., 156f).

I och med Paulssons inblandning kom beslutsprocessen också att handla mycket om att så snabbt som möjligt få arenan till stånd (ibid., 151). De flesta partierna var med på banan från början och en ny majoritet efter valet 2006 förändrade inte processen nämnvärt (ibid., 139, 152f). Skyndsamheten fick en rad byråkratiska följder, dock alla med samma underton. Arenan åsidosattes från den normala kommunala planeringsprocessen. Från den dag Paulsson gick med i projektet så var det ett undantag, av den enkla anledningen att han själv ville bygga en handbollsarena och inte det kommunen ansåg sig behöva (ibid., 140). Detta illustrerades dels genom den snabba överenskommelsen mellan kommunen och Paulsson och dels genom den styrgrupp som skapades för att driva på processen (ibid., 145f, 148f). Uppdelningen gjorde att styrgruppen kom i konflikt med tjänstemännen men politikerna, främst Lennart Prytz (S), var fast beslutna att ge Paulsson det han ville ha och körde över tjänstemännen (ibid., 150f).

Analys

I sin analys av arenan i Lund och dess maktkonstellationer lyfter Alexander Paulsson (ibid., s. 216-220, 226) fram två nya begrepp: *Den informella arkipelagen* och *det byråkratiska undantaget*. Det första beskriver hur relationen mellan olika aktörer är föränderlig och innebär att planeringsprocessen kantas av tjänster och gentjänster. I Lund initierades den offentlig-privata samverkan genom att en för politikerna personlig kontakt, nämligen affärsmannen Arne Paulsson, kontaktades. Denna personliga koppling innebar att ingen efterforskning krävdes menar Paulsson, samverkan präglades av tillit. Paulssons gåva till arenan var inte en gåva utan motkrav, visade det sig, och skulle likväl kunna betraktas som en muta. En gåva eller muta som ligger i de olika aktörernas intresse att inte kritisera – eftersom den är själva grunden för att planeringen ska bli av.

Det byråkratiska undantaget är en term som kan användas för hur politikerna ser på större och komplicerade projekt, så som arenor (ibid., s. 220-226). Paulsson menar att planeringen projektifierats, att det blir allt vanligare att driva olika uppdrag i just projektform. Arenan i Lund betraktades som ett så särskilt fall att det mätte bäst av att genomföras av en styrgrupp snarare än det normala kommunala förfarandet. Betoningen på att snabbt få arenan till stånd ledde också till att olika frågor inte utreddes i samma detalj som kunde ha gjorts men även till att alla åsikter inte kunnat höras. Det alternativa genomförandet baseras därmed i större utsträckning på olika maktkonstellationer och skyndsamheten har konsekvenser i att en del ouppmärksammade problem uppstår under planeringens och byggets gång.

6.2 Kontextuella diskussioner (samhällsnytta, krav)

6.2.1 Idrottens samhällsnytta

Frågan om vilken roll samhället och inte minst kommunerna ska ta för att stötta idrotten är central för hur uppsatsen tolkas. Den hänger på många sätt samman med hur idrotten definieras. Vad är det för en sorts verksamhet? En diskussion därom förs nedan.

Riksidrottsförbundet (Svenska dagbladet, 2013) menar att synen på idrotten som ideell verksamhet håller på att tyna bort och att den alltmer börjar ses som en vinstdrivande verksamhet, vilket är problematiskt för idrottsrörelsen. De hävdar att den ideella idrotten har en viktig roll i samhället och handlar om gemenskap och glädje. Behandlas de ideella föreningarna som vinstdrivande företag så riskerar de att anpassa sig till betraktelsen och förändra idrottsrörelsen i grunden – en utveckling som oroar Riksidrottsförbundet. Synen på elitlag tas dock inte upp i Riksidrottsförbundets debattartikel. Ska de räknas som ideell verksamhet eller inte? Delar av deras organisation går sannolikt till ideell verksamhet, då ytterst få föreningar i Sverige endast bedriver elitverksamhet. Oavsett verksamhetens syfte kan den också antas bidra till glädje och gemenskap, som de betonar som viktiga inslag i idrotten.

Idrottsforskaren Johan R. Norberg (Idrottens affärer, 2013b) är inne på samma linje och intresserar sig för sambandet mellan idrott och kultur. Norberg tycker att idrotten allt för ofta försvaras ur en ekonomisk synvinkel, där till exempel nya arenor påstås vara samhällsekonomiskt lönsamma. En sådan argumentation riskerar att få motsatt effekt, det vill säga färre investeringar snarare än fler, då mycket tyder på att sådana investeringar inte går runt utan blir en samhällslig kostnad. Istället för att argumentera med en ekonomisk ram så tycker han att idrottens sociala roll i samhället bör lyftas, vi kan inspireras av kulturen. Många kulturverksamheter subventioneras för att tillgodose ett brett utbud – ett utbud som skulle begränsas på en fri och kommersiell marknad. Samma argument kan tillämpas för idrotten och dess anläggningar, av vilka många behöver stöd för att gå runt och kunna bibehålla sin verksamhet. Att stötta idrottsrörelsen med bidrag handlar inte om att kunna räkna in vinster på andra områden utan om att satsa på idrotten för dess egenvärde, menar han.

Kopplingen mellan idrott och kultur är Norberg inte ensam om. Efter att ha kritiserats för att ha valt att besöka Basket-EM istället för invigningen av en kulturlokal så gick Finlands kultur- och idrottsminister Paavi Arhinmäki i försvar och menade att ”idrott och kultur är samma sak” (Helsingforsbladet, 2011). Arhinmäki menade att idrotten ofta försummas och inte ges samma värde som annan kultur trots att syftet och effekterna i mångt och mycket är detsamma.

6.2.2 Arenakrav

Kommunerna är inte ensamma om att vilja bygga nya och moderna arenor. Trenden med nya arenor är också en konsekvens av att idrottsförbunden har börjat ställa högre krav på arenorna.

För att en fotbollsarena ska vara godkänd för spel i Allsvenskan⁹ år 2014 måste den uppfylla SvFFs¹⁰ kravlista om sju sidor (Svenska Fotbollförbundet, 2014). I denna kravlista ingår bestämmelser om planen, faciliteterna, antalet platser och särskilda platser¹¹. Det är tydligt att många av kraven finns där för att arenan ska vara säker och trygg, men vissa kan tänkas handla mer om fotbollens attraktivitet. Följden av denna kravlista är att de äldre arenorna inte uppfyller kraven, värre är dock att den långtgående kravlistan gör att en eventuell ombyggnation skulle behöva vara väldigt omfattande, för att inte säga omöjlig i vissa fall. För de klubbar som har ambitioner att spela i de europeiska cuperna är dessutom kraven än högre (UEFA, 2006). SvFF är inte ensamma om att ha en kravlista. Såväl ishockey- som handbollsförbundet har egna kravlistor, om än mindre omfattande (Svenska Handbollförbundet, 2012; Svenska Ishockeyförbundet, 2014). Kraven kan ibland vara väldigt specifika. För utformningen av planens linjer för elithandboll finns följande instruktion: ”5 cm, helst enbart för handboll” (Svenska Handbollförbundet, 2012, s. 2).

Våren 2010 genomförde SKL¹² en enkätundersökning i 72 kommuner med elitidrottslag i nio olika arenasporter (Sveriges kommuner och landsting, 2010), var av 53 svarade. Idén att göra en sådan undersökning var en konsekvens av att flera kommuner hörde av sig till organisationen med frågor om hur kommunerna bör ställa sig till de arenakrav som framförs till dem. Resultatet var tydligt, i knappt 90% av arenorna har krav riktats mot kommunen om förbättringar av arenafaciliteter för elitidrotten. Kraven som ställs berör en mängd olika saker och varierar mycket från idrott till idrott. Ett visst fokus kan dock skönjas på tre områden; publikkapacitet, teknisk utrustning och utrymmen för spelare och funktionärer.

Kommunen är i väldigt stor utsträckning ägare för arenorna, men det finns exempel på olika typer av samägande och subventionering till andra ägare. För investeringarna gäller dock att det i drygt 30% av fallen samfinansieras, för hockeyn är det till och med så i en majoritet av fallen. Av enkätundersökningen framgår också att kommunerna är mer positivt inställda till att investera eller subventionera arenor för inomhusidrotter. En positiv inställning uppvisas också av de kommuner med endast ett elitidrottslag, oberoende av vilken idrott det gäller. De arenakrav som ställs från fotbollförbundet bedömer kommunerna som särskilt stränga och därmed svåra att tillmötesgå. Många kommuner pekar också på ett behov av bättre dialog med de olika idrottsförbunden om arenakraven (ibid.).

Ordförande för sex av de största lagidrottsförbunden kommenterade kritiken som riktats mot dem i ett gemensamt debattinlägg (Svenska Basketbollförbundet, 2011). De menade att det är politikernas ansvar att prioritera åtgärder och att klubbarna är fria att flytta till arenor som uppfyller kraven. Idrottens roll i samhället är också viktig att beakta, menar de, och hävdar att idrotten har en viktig funktion i ett segregerat samhälle samt för folkhälsan. Värdet av framgångsrika idrottsklubbar benämns också med följande citat: ”Men vad vore Leksand utan ishockeyklubben, Mjällby utan fotbollen - för att inte tala om

⁹ Den högsta nationella serien för fotboll i Sverige.

¹⁰ Svenska fotbollförbundet.

¹¹ Så som pressläktare och VIP-läktare.

¹² Sveriges kommuner och landsting

Edsbyn utan bandyn? Relativt små orter som tack vare idrotten finns på Sverigekartan” (ibid.). Inte heller köper de uppfattningen att driften av arenorna är dyr, ”elitidrotten [...] skapar också ett enormt engagemang, stolthet på orten och genererar ofta skatteintäkter som ofta täcker kostnaderna” (ibid.).

Flera företrädare för kommuner i Sverige har kritiserat arenakraven, främst de från fotbollförbundet, och menar att de skjuter över målet (Dagbladet Sundsvall, 2011; Dagens samhälle, 2012; Bohuslänningen, 2011). I de flesta fallen har kommunerna givit vika för arenakraven men i såväl Ängelholm (Helsingborgs Dagblad 2013c, 2013e) som i Sunne (Aftonbladet, 2013) har respektive elitlag tvingats flytta sina hemmamatcher till annan ort.

7. RESULTAT - KALMAR

I detta kapitel presenteras det insamlade materialet om arenan i Kalmar.

7.1 Historisk redogörelse

I maj 2005 offentliggjorde Kalmar kommun en satsning på idrottsanläggningar (Barometern, 2005a), där arenan Fredriksskans¹³ ingick som en av två delar. Kommunstyrelsens ordförande Kjell Henriksson (S) menade att Kalmar under flera år hade behövt investera och att det nu var dags. Ambitionen var att senast 2009 ha utvecklat Fredriksskans till en modern evenemangsarena, det var en satsning som behövde göras omgående. ”Givetvis blir det en helhetslösning där vi kan ha flera olika slags arrangemang” tillade Henriksson. Från Kalmar FFs sida var en ny arena under diskussion sedan en tid tillbaka (ibid., 2004a, 2004b). En modern arena sågs som en förutsättning för att kunna vara ett stabilt allsvenskt lag och för att förbättra klubbens ekonomiska villkor. ”Det är den absolut viktigaste pusselbiten för att vi ska etablera oss i Allsvenskan” förkunnade Johnny Petersson, styrelseledamot i Kalmar FF, som gärna såg att kommunen och näringslivet engagerade sig i arenafrågan (ibid., 2004a). Åskådarnas allt högre krav på komfort och upplevelser låg till grund för vad den moderna arenan skulle innehålla, det handlade om att erbjuda en bättre produkt (Intervju: Samuelsson, 2014).

När kommunens utredning om Fredriksskans presenterades i december 2005 så markerade Kalmar FF tydligt att de föredrog en extern placering, d.v.s. en placering utanför stadens centrum (Barometern, 2005c), vilket kommunen redan hade öppnat upp för (ibid., 2005b). Kommunen såg fördelar i en nybyggd arena som kunde inrymma ”kommersiella intressen” (ibid.) medan Kalmar FF var oroliga för hur ekonomin skulle påverkas under tiden en ombyggnation av Fredriksskans skulle genomföras (ibid., 2005c). Kalmar FFs egna beräkningar visade också att en ombyggnation inte skulle bli billigare än en ny arena och även om det skulle vara billigare så riskerade en ombyggnation att omgärdas av mycket byråkrati (Intervju: Samuelsson, 2014). Det centrala läget innebar att många olika aktörer skulle påverkas och det var mycket troligt att projektet skulle överklagas.

Strax efter att utredningen presenterats kontaktade Tommy Strandman, Kalmar FFs dåvarande ordförande, kommunen om att delta i Kalmar FFs nyskapade arenabolag (Kalmar kommun, 2005b). Klubben ville, med hjälp av kommunen och eventuellt fler aktörer, bygga en ny arena av ”absolut europeisk toppklass” vars investeringskostnad skulle ”vara baserad på småländsk måttfullhet”. Utformningen av arenan bestämdes också av Kalmar FFs egna krav samt de bestämmelser som finns från SvFF och UEFA (se kapitel 6.2.2) (Intervju: Samuelsson, 2014). Idén om en nybyggd arena väcktes först av Kalmar FFs förre ordförande Ronny Nilsson som ville bygga en modern anläggning som verkligen stack ut, bland annat önskade han att den skulle ha tak och en större kapacitet än vad den fick i slutändan. Nilsson var själv en framgångsrik affärsman och såg en stor potential i en sådan arena. Efter att han lämnat ifrån sig ordförandeklubban till Tommy Strandman så blev han istället ordförande för det nystartade

¹³ Kalmar FFs dåvarande hemmaplan.

arenabolaget och har under byggets gång varit en nyckelfigur i processen (Intervju: Ström, 2014).

Efter att Sveafastigheter AB visat intresse för att investera i den nya arenan och verka som fastighetsägare så skrev kommunen under en avsiktsförklaring i april 2006 om att bygga en modern arena för fotboll samt andra evenemang i kvarteret Bilen i nordvästra Kalmar (Barometern, 2006; Kalmar kommun, 2006a). Kommunen bidrog med mark för att ge plats åt en arena, resten av marken ägdes redan av Sveafastigheter (Barometern, 2006). Sveafastigheter ägde även ytterligare mark i området och kunde genom arenan samt en kommande etablering av IKEA locka kunder till sina hyresgäster i området (Barometern, 2006; Ström, 2014). Kommunen lovade också ett särskilt föreningsbidrag på 5,5 miljoner kronor under 20 år för driften av den nya arenan och ytterligare 350'000 kronor för Kalmar FF att utreda den nya arenan med (Kalmar kommun, 2006a).

Att det blev just den lösningen har flera förklaringar. En ombyggnad av Fredriksskans avskrevs tidigt av olika anledningar. Arenan användes såväl av friidrottare som av skolorna och de skulle behöva finna nya lokaler, vilket innebar att en ombyggnation inte nödvändigtvis skulle bli billigare än en ny arena (ibid., 2005a). När Sveafastigheter dessutom gick in och visade intresse så innebar det att kommunen inte nödvändigtvis skulle behöva stå för risken (ibid., 2006a).

En ny detaljplan för kvarteret Bilen togs fram (ibid., 2006b) och den nya arenan verkade allt närmre verklighet. Arenan skulle ha 11'000 platser, inrymma lokaler för handel och andra verksamheter samt få en vacker gestaltning. Kommunen åtog sig att bygga nödvändig infrastruktur så som en cykelbro och ytterligare tre fotbollsplaner i närområdet för en kostnad på ungefär 40 miljoner kronor (ibid., 2010). Våren 2007 presenterades arenan på en presskonferens, allt var klappat och klart förkunnade de inblandade parterna och nu återstod bara att genomföra bygget (Barometern, 2007a, 2007b). Kommunstyrelsens dåvarande ordförande Johan Persson (S) beskrev arenan som ett kalmaritiskt landmärke och en satsning som inte bara gynnar fotbollsföreningen utan även kommunen i stort. Kalmar FF, å sin sida, betonade vad arenan skulle innebära för klubbens ekonomi och arenabolagets ordförande Ronny Nilsson uttryckte det på följande sätt: ”det här handlar om business”. Ett år senare hade fortfarande ingenting hänt, efter diskussioner och förhandlingar om de olika parternas åtaganden (ibid., 2008a). Sveafastigheter ansåg att det var upp till kommunen att bekosta vissa saker, så som en storbildsskärm. Hur driften och hyran skulle utformas var de heller inte överens om. För Kalmar FF behövde dessa oklarheter tvunget lösas, då Sveafastigheters förslag skulle innebära en stor ekonomisk risk. Ärendet blev sedan än mer komplicerat då det visade sig att banken inte beviljade Sveafastigheters lån för att bygga arenan (ibid., 2008e).

Lösningen blev att kommunen fick stå som borgenär för lånet, med långtgående krav på Sveafastigheter som följd (Kalmar kommun, 2008a). Dessutom ökades föreningsbidraget på med ytterligare 300'000 kronor till 5,8 miljoner kronor. Enligt Kalmar FFs styrelseprotokoll från den 22:e augusti 2008 har kommunen också utlovat ett särskilt engångsbidrag om 30 miljoner för år 2010 (ibid., 2008b). Beslutet om att gå in som borgenär för lånet togs dock inte utan diskussion. Flera ledamöter i kommunfullmäktige uttryckte en övilja att stå som borgenär för 100

miljoner kronor men de flesta av dem visade förståelse för att det var ett nödvändigt beslut (ibid., 2008a). Ytterligare en förhandlingsrunda tog vid, denna gång mellan Sveafastigheter och kommunen (Barometern, 2008b). Handlingarna som rörde förhandlingen hade dock hemlighetsstämplats, men kommunalrådet Johan Persson (S) kunde i alla fall avslöja att Sveafastigheters krav på kommunen var mycket svårsmälta. Många olika ägarkonstellationer presenterades men i slutändan hoppade Sveafastigheter av, då processen tagit för lång tid och bolaget hade en särskild tidsram för sitt antagande (Intervju: Samuelsson, 2014). Kalmar FF, som vid tidpunkten hade en mycket god ekonomi, beslutade sig för att bygga arenan i egen regi (Intervju: Ström, 2014), dock fortsatt med kommunen som borgenär för lån på 100 miljoner kronor¹⁴ (Barometern, 2008c). Som motkrav gav Kalmar FF kommunen tillstånd att granska Kalmar FFs verksamhet de kommande fem åren (Intervju: Samuelsson, 2014). Placeringen kvarstod eftersom Sveafastigheter efterskänkte marken och de utlovade 40 miljoner kronorna (Intervju: Ström, 2014).

Vid sidan om förhandlingarna mellan Kalmar FF, Sveafastigheter och Kalmar kommun så pågick en juridisk process om borgenärlösningen som kunde vara olaglig (Barometern, 2008e). Det var upp till kommunen att visa att arenan var av *allmänt intresse* för att borgenärlösningen inte skulle betraktas som olaglig, enligt en expert på kommunallagen från SKL (ibid., 2008d). I tur och ordning gick dock läns-, kammar- och regeringsrätten på kommunens linje (ibid., 2009a, 2009b) och arenan kunde upphandlas. NCC vann upphandlingen och byggde den nya arenan med en budget på 230 miljoner (ibid., 2009c), en budget som visade sig vara realistisk då kostnaderna hamnade runt det beräknade beloppet (Intervju: Ström, 2014). Den 11 april 2011 invigdes så arenan då Kalmar premiärspelade mot Djurgårdens IF (Barometern, 2011).

Arenan har verkligen blivit ett lyft för Kalmar FF och klubben anser att de har en fördel av att själv ta hand om driften, då de kan verksamheten väl (Intervju: Samuelsson, 2014). Även om inkomsterna i dagsläget inte täcker utgifterna så har arenan inneburit att omsättningen nästan dubblerats och att Kalmar FF kunnat locka nya sponsorer (Intervju: Ström, 2014). Kommunen har genom att backa upp bygget av arenan gjort en satsning på stadens elitidrott, där Kalmar FF är en av få klubbar på elitnivå. Ambitionen om att arenan skulle hysa olika evenemang har inte uppfyllts ännu, endast en konsert har genomförts till dags dato (Intervju: Ström, 2014), utöver ett fåtal andra evenemang (Intervju: Samuelsson, 2014). Än så länge har Kalmar FF inte heller lyckats hyra ut särskilt många lokaler för andra verksamheter och i och med att planen endast utnyttjas av Kalmar FF så finns det inte heller några hyresavgifter att hämta därifrån (Intervju: Ström, 2014). Att arrangera konserter är ett stort risktagande för Kalmar FF som däremot önskar kunna husera andra evenemang (Intervju: Samuelsson, 2014).

7.2 Övergripande drag

Kommunen har från det att diskussionerna om att investera i en fotbollsarena tog fart hela tiden varit tydliga med att de ville satsa på idrotten i stort och inte

¹⁴ Observera: 100 miljoner kronor är alltså inte hela lånet utan endast en del av det.

elitfotbollen ensamt. Kjell Henriksson (S) yttrade sig till exempel såhär i ett tidigt skede ”vi vill sätta fokus på all verksamhet och inte enbart satsa på Fredriksskans” (Barometern, 2005a). Utredningen om Fredriksskans framtid visade på att en ny arena var att föredra, detta för att inte behöva driva bort andra verksamheter Kalmar kommun, 2005a). Samtidigt har det funnits ett stort intresse av att hitta en god arenalösning för Kalmar FF. När Sveafastigheter kom med i bilden så stod inte kommunen i vägen (ibid., 2006a). En rad placeringar utreddes men den diskussionen dog ut när Sveafastigheter erbjöd mark. När projektet sedan höll på att fallera efter att Sveafastigheter hoppat av så var kommunpolitikerna fast beslutna om att rädda det – trots att borgenärlösningen ogillades av många (ibid., 2008a). Bevisligen var det också en kontroversiell lösning som togs till domstol och även om kommunen fick rätt så var SKLs expert osäker över utgången på förhand (Barometern, 2008d).

En granskning som Barometern (2007c) gjorde visade att de som låg bakom arenaprojektet utgjordes av en i viss mån sluten grupp, med många inbördes relationer. Förhandlingarna mellan Sveafastigheter och Kalmar kommun har hemligstämplats av de sistnämnda (ibid., 2008b) och kan därför inte granskas. De inblandade parterna var även mycket tystlåtna under förhandlingarna (ibid., 2007d). Under förberedelserna för byggnationen fanns det ett antal personer i Kalmar FF som hade kontakt med kommunen och det fördes intensiva diskussioner, som var nödvändiga för att hålla uppe tempot (Intervju: Samuelsson, 2014).

Trots de många turerna kring arenan så fanns en stor opinion för att bygga en ny arena, men kritiska röster har i vanlig ordning höjts från olika håll (Intervju: Ström, 2014).

8. RESULTAT - HELSINGBORG

I detta kapitel presenteras det insamlade materialet om arenan i Helsingborg.

8.1 Historisk redogörelse

Grunden till den nya inomhusarenan i Helsingborg ligger i en skrivelse från januari 2006 då kommunstyrelsen presenterade en satsning på idrotten kallad ”Helsingborg – Idrottsstaden” (Helsingborgs Dagblad, 2006a). Syftet var främst att locka fler idrottsevenemang till staden och för att nå det målet krävdes något annat än Idrottens Hus, som var huvudarenan för inomhusidrotter vid det tillfället. Satsningen inkluderade även breddidrotten¹⁵, men där skulle kommunen inte ha en lika aktiv roll utan ville främst stötta mindre arrangemang med bidrag. Ett enigt kommunfullmäktige gav klartecken för en utredning som senare under året presenterade Sundspärlan, bredvid Folkets Park i Helsingborg, som en lämplig plats för en ny arena (Helsingborg stad, 2007a, 2007b; Helsingborgs Dagblad, 2006b) i konkurrens med fyra andra alternativ. En placering vid Olympia bedömdes som den näst bästa platsen men Länsstyrelsen hade signalerat för att en ombyggnation av Södra Stenbocksgatan i så fall var ett måste. Annars skulle trafiken utanför Olympia, som redan var kraftig, bli värre och miljö kvalitetsnormerna överskridas. Sundspärlan förordades på grund av att det låg inom tätorten i ett vackert läge. Tillgängligheten ansågs därmed bäst samtidigt som arenan skulle bli en del av Helsingborgs stadsbild. Dessutom kunde arenasatsningen hjälpa till att lyfta upp området och initiera en stadsförnyelse.

I utredningen betonades även Idrottens Hus brister. I samma andetag som det konstaterades att Idrottens Hus har arrangerat flera större evenemang på senare år så nämns att flera ansvariga pekar på allt högre krav på anläggningarna och att arenan därför inte kommer att räcka till på sikt. Någon upprustning var inte heller aktuell då Idrottens Hus var K-märkt. En rad intressenter kontaktades om synpunkter om arenaprojektet, däribland representanter för idrottsrörelsen som HISO¹⁶ och Skåneidrotten, tjänstemän samt de idrottsklubbar och verksamheter som ansågs beröras av Sundspärlan-alternativet (Helsingborg stad, 2007a).

Olika finansieringslösningar diskuterades även i förstudien, där de tre alternativen utgjordes av kommunala medel, Dunkersfonderna och en offentlig-privat lösning (Helsingborg stad, 2007a). Dunkersfonderna står Helsingborg Stad att använda för stadens gagn och har genom åren bekostat flera stora kultur- och idrottsinvesteringar (Intervju: Gravlund, 2014). Ur förstudien framgick att dessa fonder skulle innebära den lägsta driftförlusten, nämligen en på 11 miljoner kronor per per år. Kostnaden för byggnationen låg på 361 miljoner kronor (Helsingborg stad, 2007a). Fördelar och nackdelar med de olika betalningsmodellerna diskuterades endast ur ett ekonomiskt perspektiv och därmed föreslogs Dunkers-alternativet. Något snabbt beslut togs dock inte eftersom den styrande majoriteten i Helsingborg hade fått sällskap av två nya partier, Centerpartiet och SPI¹⁷, sedan utredningen sjösattes. De nya partierna ville

¹⁵ Breddidrotten innebär hela idrottsrörelsen, inte bara elitverksamheter.

¹⁶ Helsingborgsidrottens samorganisation.

¹⁷ Sveriges pensionärers intresseparti, numera SPI – Välfärden.

sätta sig in i projektet innan vidare beslut skulle tas, vilket idrottsrörelsen genom HISO beklagade sig över då de önskade sig en snabb process för att kunna vara med som medarrangör till handbolls-VM 2011 (Helsingborgs Dagblad, 2007a, 2007b).

Efter att femklövern tillsatt ytterligare en utredning så valdes Olympiamrådet istället för Sundspärlan som placering för den nya arenan, under förutsättningen att trafiksituationen vid Olympia löses (Helsingborg stad, 2006a). Det nya förslaget retade upp oppositionsledaren Tomas Nordström (S) som inte hade kännedom om utredningen och menade att den var oparlamentarisk och inte protokollförd (Helsingborgs Dagblad, 2007c), S valde sedan tillsammans med SD att avstå från att rösta när arenan senare klubbades igenom i kommunfullmäktige (Helsingborg stad, 2006b). Kommunfullmäktiges ordförande Christian Orsing (M) lovade att politikerna snarast skulle delges mer information om utredningen, vilken han menade skulle radera ut farhågorna. Många medborgare hade synpunkter och oroade sig främst för trafikfrågan (Helsingborgs Dagblad, 2007d). Christian Orsing motiverade fortsatt Olympia-alternativet med hänsyn till samordningsvinster, läge och god kollektivtrafik medan Tomas Nordström (S) argumenterade för möjligheten att utveckla området runt Folkets park (Sundspärlan) samt inte trodde på den föreslagna trafiklösningen. Lars Nilsson, trafikexpert på stadsbyggnadskontoret, förklarade att miljögränserna inte kommer att överskridas med den planerade förändringen av gatunätet, där Österledens ombyggnation till stadsmotorväg är en nödvändighet. En sådan ombyggnad ämnade flytta genomfartstrafik från Södra Stenbocksgatan till Österleden (Helsingborgs Dagblad, 2007e).

Såväl Miljöpartiet genom Rickard Persson och Socialdemokraterna genom Tomas Nordström överklagade beslutet som de ansåg inte ha följt kommunallagen, då de menade att nämnderna inte fått komma till tals innan beslutet (ibid., 2008) och Länsrätten gav Rickard Persson rätt (Helsingborg stad, 2007b). Kommunstyrelsen överklagade Länsrättens beslut men Kammarrätten valde att inte pröva ärendet och detaljplanen fick göras om. Med ett särskilt avsnitt för miljöhänsynen lovade kommunstyrelsen att genomföra nödvändiga åtgärder som Länsstyrelsen senare godkände. Ingen överklagan gjordes på det nya förslaget och byggandet kunde komma till skott (Helsingborg stad, 2009a, 2009c).

Efter att kommunstyrelsen låtit ekonomikonsulten Navet titta på multiarenans konkurrensmöjligheter så riktades skarp kritik mot arenans funktion och den ekonomiska kalkylen, det var en kritik som kom att omforma projektet till en helt annan sorts arena (ibid., 2009b). Navet menade att satsningen på en multiarena var riskabel. Faktumet att det har byggts och fortfarande byggdes en mängd liknande anläggningar resulterar i en hög konkurrens och låga hyror, då utbudet är betydligt större än efterfrågan. Dessutom skulle Helsingborg få konkurrera med sig själva, om planerna på en kongress- och konferensanläggning nere vid hamnen skulle fortskrida (Intervju: Lindberg, 2014). Denna interna konkurrens rådde tillsammans med ekonomiska glädjekalkyler uppmärksamhet i media (Helsingborgs Dagblad, 2009a).

Istället för en multiarena så föreslog Navet att Helsingborg skulle göra arenan till en ren idrottssatsning. Konsulterna hade samtalat med representanter för stadens

idrottsrörelse, däribland HISO och ett antal större föreningar, som påtalade ett behov av fler hallar – snarare än en modern arena (Helsingborg stad, 2009b; Intervju: Lindberg, 2014). Arenans kapacitet på cirka 6000 platser väntades också bli mycket svår att fylla, ens vid enstaka tillfällen. Navet bedömde att 3000-4000 personer skulle besöka arenan vid riktigt stora evenemang. Den stora kapaciteten kunde å andra sidan vara en fördel då det skiljde den från andra arenor. Men om efterfrågan är så låg som Navet misstänkte så skulle det bara utgöra en dyr omkostnad. Sist men inte minst menade Navet att kommunens beräknade hyresintäkter var orealistiska och att de troligtvis skulle behöva gå in med bidrag för driften av arenan. Under arbetets gång väcktes även en del frågetecken kring de storslagna planerna, inte minst från Kärnfastigheters chef Lars O Petersson (Helsingborgs Dagblad, 2009b). Efter att rapporten presenterats för kommunstyrelsen och utvärderats så gjordes dock planerna om (Helsingborgs Dagblad, 2009d, Intervju: Lindberg, 2014). Kapaciteten minskades något till 5500 platser och arenan skulle nu inrymma ytterligare två träningshallar för idrottens behov. Fokus hade flyttats från multiarena-tanken till en tydligare idrottssatsning – men Helsingborg Stad vidhöll satsningen på att få dit andra evenemang och fortfarande saknades en beräkning om arenans inkomster (Helsingborgs Dagblad, 2009c, 2009d).

Nya överklaganden kommer in mot arenan av föreningarna *Jordens vänner* och *Boende och berörda inom Olympia* som argumenterade för att miljö kvalitetsnormerna inte uppfylls (Helsingborg stad, 2009a). Överklagandena når ända upp till regeringsrätten men avslås slutligen av densamma. I maj 2010 vinner så MVB Syd AB upphandlingen men innan bygget kunde komma igång behövdes detaljplanen göras om, då arenans nya tydligare idrottsprofil innebar att fler hallar skulle byggas (Helsingborgs Dagblad, 2010a). Processen förlängdes alltså ytterligare vilket ledde till kritik över dålig framförhållning, av två representanter från Stadsbyggnadsnämnden som menade att styrgruppen skött ärendet slarvigt, och att det nu fanns risk för nya överklaganden och ytterligare fördröjning av bygget (ibid., 2010b). Varken Jordens vänner eller Boende och berörda inom Olympia valde dock att överklaga den nya detaljplanen, eftersom den inte skulle påverka trafiksituationen som de överklagat tidigare (ibid., 2010c). Det första spadtaget togs den 17 september, två dagar innan valet 2010, trots att detaljplanen inte vunnit laga kraft (ibid., 2010d). Peter Danielsson (M) förklarade att ”Vi vill visa upp vad vi gjort” och motiverade beslutet med att ”inga invändningar kommit under planprocessen”.

Efter färdigställandet har Helsingborg Basket beslutat att använda en annan arena och därmed är det endast OV Helsingborg och FC Helsingborg¹⁸ som har sin verksamhetsbas i arenan (Intervju: Gravlund, 2014). Arenan har dock inte bara använts till idrott utan det har också varit olika sorters evenemang där (Helsingborgs Dagblad, 2012, 2013a, 2013b) så som kongresser och konserter. Ett stort problem har dock kvarstått efter byggnationen, arenan har lidit av enorma driftförluster och budgeten för 2014 visade på en förlust på drygt 76 miljoner kronor, vilket skulle vara en större förlust än för premiäråret (ibid., 2014). Förlusten beror inte heller på att arenan stått oanvänd, beläggningen var så hög som 76% i A-hallen (ibid.). När arenan stod klar hade ett kommunalt driftbolag

¹⁸ OV Helsingborg (handboll) och FC Helsingborg (innebandy)

bildats för samtliga anläggningar inom Olympiastadens område som skulle verka för minskade kostnader och effektivisering av verksamheten, med fokus på idrott. Men som en konsekvens av den dåliga ekonomin har en ny organisation upprättats där arenan istället ingår i ett evenemangsbolag tillsammans med en rad andra kulturanläggningar – återigen skulle arenan kunna locka andra evenemang än idrott (Helsingborg stad, 2011; Intervju: Gravlund, 2014; Helsingborgs Dagblad, 2014). En diskussion har tillkommit då allvarliga brister uppmärksammats vad gäller tillgänglighetsanpassningen i arenan (Helsingborgs Dagblad, 2013d).

8.2 Övergripande drag

Projektet sjösattes av ett enigt kommunfullmäktige, samtliga partier var överens om att en ny arena behövdes (Helsingborg stad, 2006b). Även om tiden därefter kantats av olika diskussioner och åsikter så har inte bygget av en ny arena i sig ifrågasatts.

Arenan har setts som en viktig investering i Helsingborg som stad och en förutsättning för att vara en framgångsrik idrottsstad (Helsingborgs Dagblad, 2006a). Därför har projektet också kantats av en viss skyndsamhet. Behovet av skyndsamhet uttrycks dels via HISOs kritik mot den styrande femklövern beslut att revidera planerna, dels via Peter Danielssons för tidiga spadtåg (ibid., 2010d).

Även arenans syfte har varit föremål för diskussion där multiarenan var en självklarhet, trots idrottsrörelsens argumentation för flera hallar snarare än en stor hall (Helsingborg stad, 2009b). Helsingborgs stad reagerade dock inte förrän Navets rapport kom (Helsingborgs Dagblad, 2009d) vilken understrykte svårigheterna med en multiarena. När ekonomin sedan kärvade så ansåg Helsingborg stad dock att andra evenemang var en nödvändighet (ibid., 2014), även om arenan utformats för idrotten (ibid., 2010a).

Placeringsfrågan har i olika former funnits med från allra första början och levde ända till dess att alla planer var klubbade (Helsingborgs Dagblad, 2006a, Helsingborg stad, 2009a). Efter att den fördjupade lokaliseringsstudien presenterats så hamnade femklövern och oppositionen i konflikt om vilket som var det bästa alternativet och även allmänheten hade olika synpunkter (Helsingborgs Dagblad, 2007d). Eftersom femklövern höll kvar vid Olympia-alternativet så mynnade placeringsfrågan ut i en diskussion om trafiksituationen runt Olympia (Helsingborg, 2009a).

Sammanfattningsvis har arenafrågan kantats av fyra stora diskussioner i tur och ordning: Placeringen, trafiken, behovet och ekonomin (Intervju: Gravlund, 2014).

9. ANALYS

9.1 Nyliberalism och entreprenörism

9.1.1 Syfte

Båda arenorna är sprungna ur en idrottssatsning i de respektive kommunerna. I Helsingborg var det en uttalad ambition om att kunna locka fler idrottsevenemang till staden. Den befintliga inomhusarenan, Idrottens Hus, ansågs inte modern nog för att kunna konkurrera om sådana evenemang. Med det i åtanke kan byggandet av en ny arena ses som främst en affärsmässig investering snarare än något som idrotten efterfrågat. Även för arenan i Kalmar sågs det som en självklarhet att arenan skulle inhysa andra evenemang än fotbollsmatcher, såväl från kommunens som fotbollsföreningens sida. Evenemang kan användas av kommunen som marknadsföringsknep för ökad turism, investeringar och för att få medial uppmärksamhet (Larsson, 1997).

I beskrivningen av arenornas betydelse för de respektive kommunernas så betonas också deras funktion som symbol. De två arenorna har dock lite olika symbolik. Arenan i Kalmar benämndes som ett landmärke och skulle få en vacker gestaltning medan den i Helsingborg skulle placeras mitt emellan flera andra idrottsanläggningar och förstärka såväl områdets som kommunens idrottskaraktär. I båda fallen betonades att arenorna inte bara var en satsning på idrotten utan också en satsning på staden. Ett signum för den entreprenöriella planeringen är, enligt Harvey (1989/2011), satsningen på platsmarknadsföring med syfte att få ett kapitalinflöde till staden. Satsningen på evenemang och på symbolik är ett tecken på att arenorna används just som platsmarknadsföringsobjekt. De kan marknadsföra kommunen dels för att få kapital i form av olika investeringar men också genom att bidra till en inflyttning till staden som höjer skattebasen (Harvey, 1989/2011).

Arenan i Kalmar uttrycks också som en viktig satsning för elitidrotten i kommunen och för Kalmar FFs fortlevnad som en allsvensk förening. Baade & Dye (1990) noterar att vissa städer bygger arenor inte för att stötta befintliga lag utan för att locka till sig nya från andra städer. I såväl Kalmar som Helsingborg finns det elitidrottslag som använder sig av arenorna, men resonemanget behöver inte vara så annorlunda för det. I dessa svenska städer handlar det kanske snarare om att bevara elitidrotten i staden och arenan är en förutsättning för det, verkar kommunerna resonera (se även Lerulf, 2011). Elitidrotten kan alltså även den vara en del i en platsmarknadsföring och av en för staden viktig identitet.

9.1.2 Spekulering och risker

Huruvida arenor verkligen utmynnar i ett kapitalinflöde, som utifrån tidigare diskussion verkar vara en tydlig ambition, är som Baade & Dye (1990) visar, svårt att argumentera för. Som en följd av det så måste förhoppningarna om kapitalinflöde som diskuterades ovan ses som högst spekulativa.

Harvey (1989/2011) menar att det entreprenörskap som präglar dagens planering gör att städerna ser sig själva som konkurrenter om kapitalet och att projektens

spekulativa natur är en följd av ambitionen att konkurrera.

Arenan i Helsingborg byggdes delvis för att kommunen skulle kunna locka till sig stora idrottsevenemang. Möjligheten att konkurrera ut andra städer var alltså grundläggande för detta projekt och kan förklara alla de spekulativa element som återfinns i planeringen (ibid.). Den första driftkalkylen som togs fram visade sig vara helt orealistisk. I den förväntades en förlust på 11 miljoner kronor per år, för år 2014 hade det förväntade underskottet stigit till 78 miljoner kronor. De hyresintäkter som kommunen räknade med ansåg Navet som orealistiska och de påtalade att arenaevenemang sällan bringade in några hyresintäkter alls. Kostnaderna hade alltså underskattats, vilket Flyvbjerg m. fl. (2007) har konstaterat är en tendens för stora projekt. De argumenterar även för att det är en medveten taktik för att projekten inte ska avfärdas. I Paulssons (2014) studie av en ny arena i Lund erkänner till och med en tjänsteman att han räknat fel med flit.

I Helsingborg uttrycktes också att en lokalisering vid Olympia skulle ge samordningsvinster. Arenan fick ingå i ett driftbolag med de andra idrottsanläggningarna i området men arenans ekonomi var så dålig att kommunen kände sig tvungna att återgå till en satsning på att få dit fler evenemang. Arenan flyttades därför till ett annat driftbolag, som hade hand om olika kulturinstitutioner. Sammantaget tog Helsingborg många risker på grund av sin spekulativa hållning, vilka även har påfrestat kommunens ekonomi i efterhand. Denna utveckling hade inte varit förvånande för Harvey (1989/2011) som menar att de spekulativa projekten går hand i hand med stora risker.

Samma mönster går inte att skönja i Kalmar där kommunen inte var involverad i lika hög grad. Borgenärslösningen är dock ett exempel på en stor risk som kommunen tog, men den risken var inte en konsekvens av en spekulativ planering utan av det faktum att kommunen inte ville äventyra projektet. Ett intressant faktum är att det inte uppstått några grava ekonomiska problem i Kalmar. Att det är en privat lösning torde inte innebära att den är mindre entreprenöriell, snarare tvärtom eftersom Kalmar FF faktiskt verkar på en marknad till skillnad från städerna som agerar som om de gjorde det (Harvey 1989/2011). Min teori över vad det beror på är ganska enkel. Den fysiska planeringen ses som en rationell process (Flyvbjerg, 1994) och omgärdas av förordningar och lagar (Madureira, 2014). Men i offentlig-privat samverkan så är insynen och demokratin inte lika stor (Swyngedouw, 2014) och därför behöver inte projektet motiveras lika tydligt, särskilt inte i det här fallet då de största kostnaderna bekostas av den privata aktören. Tendensen att medvetet underskatta kostnaderna, som Flyvbjerg m. fl. (2007) har funnit, är alltså inte nödvändig i ett projekt där den privata aktören står för notan. Fotbollsföreningen behöver därmed främst motivera projektet internt. Inte heller har de några lösningar ifall bygget skulle bli dyrare än beräknat vare sig det gäller byggkostnaden eller omkostnaderna, medan kommunen kan spara i annan verksamhet eller höja skatten. Utrymmet för misstag är alltså mindre och föreningen tjänar på en mer realistisk hållning, vilket leder till bättre underlag och större riskminimering.

9.1.3 Offentlig-privat samverkan

Såväl Harvey (1989/2011) som Swyngedouw m. fl. (2002) talar om offentlig-privat samverkan som ett tecken på en nyliberal och entreprenörmässig planering. De privata aktörerna hjälper ofta till med finansiering och kan räkna hem eventuella vinster medan riskerna ofta faller på den offentliga aktören, konstaterar Harvey (1989/2011). Fenomenet med offentlig-privat samverkan återfinns i ett av de två fallen, nämligen i Kalmar, och där stämmer Harveys påstående in väl. Finansieringen står de privata aktörerna för, nämligen Kalmar FF och Sveafastigheter. Vinsterna är helt och hållet Kalmar FFs, eftersom de äger arenan, medan kommunen har tagit en risk genom att gå in som borgenär för 100 miljoner kronor. Att risken helt ligger på kommunen är dock inte korrekt eftersom de 100 miljoner kronorna inte täcker upp hela kostnaden, resterande lån är Kalmar FF ensamt ansvariga att betala.

Kommunen har även varit med och finansierat arenan i viss utsträckning. Det är vanligt att den offentliga aktören bekostar tillhörande infrastruktur (Swyngedouw m. fl., 2002), vilket i Kalmars fall bestod av ytterligare fotbollsplaner samt ny transportinfrastruktur. Dessutom har de givit fotbollsföreningen olika sorters bidrag. Swyngedouw m. fl. (2002) argumenterar även för att offentlig-privat samverkan ofta har ett särskilt planeringsförfarande som planeringsinstitutionerna motiverar genom fallens säregenhet. En konsekvens av det är att insynen och det demokratiska inslaget kan vara begränsat. Under förhandlingarna mellan kommunen och Sveafastigheter var insynen begränsad eftersom korrespondensen ansågs som känslig och hemligstämplades. Vidare menar Swyngedouw m. fl. (2002) att det oftast är de offentliga aktörerna som söker upp samverkansmöjligheterna snarare än de privata. Det påståendet stämmer dock inte alls in på Kalmarfallet där det var fotbollsföreningen som vände sig till kommunen.

Det går att diskutera i vilken utsträckning arenan i Kalmar är ett offentligt-privat samverkansprojekt eftersom fotbollsföreningen faktiskt har byggt och äger arenan. Kommunen har dock i allra högsta grad varit inblandad i processen och haft vad Harvey (1989/2011) kallar en samordnande roll. Den har dessutom, som påpekat, placerat pengar i projektet vid flera tillfällen.

9.2 Aktörer och beslut

9.2.1 Rationalitet eller rationalisering

Flyvbjerg (1994) menar att de beslut som tas i en planeringsprocess beror på vilken kontext som omgärdar planeringen. Planerare väljer att ge vissa frågor en särskild relevans och dessa frågor är föremål för en tydligare avvägning. Andra beslut i planeringen kan dock tas utan närmare eftertanke. I Kalmar finns det ett antal exempel på några antaganden och på frågor som ansågs behöva utredas närmre. Som tidigare nämnt var själva grundinställningen att en ny arena, då den fortfarande var ett kommunalt förslag, skulle inrymma olika sorters evenemang, även om det var en del av en uttalad idrottssatsning. Den inriktningen kan ha grundat sig i propåer från tjänstemän eller personlig expertis på området men

likväl kan det ha tagits för givet – som en sanning på vad en arena ska användas till. Oavsett vad som låg bakom så finns det ingen utredning som förordar en sådan inriktning. Lokaliseringen av arenan bör också nämnas i sammanhanget. Ett antal platser hade pekats ut av kommunen men när Sveafastigheter kunde säkerställa en placering som kommunen varit intresserade av och dessutom bespara dem kostnaden så gjordes ingen vidare analys av vad placeringen skulle innebära.

Lanseringen av en ny arena i Helsingborg grundade sig i tjänstemännens uppfattning att Idrottens Hus inte skulle räcka till i det långa loppet, trots att en rad stora idrottsevenemang använt sig av arenan de senaste åren. Att döma av utredningen togs denna uppgift för given, kanske var den rent av önskad för att kunna motivera en ny arena. Kommunen hade inte heller noterat att arenans funktion som lokal för olika sorters evenemang skulle konkurrera med en planerad anläggning vid hamnen. Flyvbjerg (1994) argumenterar för att projekt ofta kantas av motstridiga argument. I detta fall kan vi snarare tala om motstridiga projekt. En annan intressant aspekt på hur godtycklig planeringen ibland kan vara kan urskönjas efter en närmare titt på arenans funktion. Till en början skulle det byggas en multiarena i Helsingborg, trots att ingen utredning om behovet gjorts och trots att idrottsklubbarna påtalade att de hellre hade sett fler hallar än en satsning på en toppmodern anläggning. Efter att Navet kommit in i bilden och genom sin rapport bidragit med ett mycket relevant underlag så ändrades arenans funktion till att bli mer idrottsinriktad. Kommunen hade tagit fasta på idrottsklubbarnas önskan om fler hallar, men det intressanta i sammanhanget var att de redan definierat ett sådant behov gentemot kommunen. Flyvbjerg (ibid.) argumenterar för att de olika aktörerna har olika makt och att makt är kunskap. Ett sätt att se på kommunens agerande är att konstatera att Navet hade en större makt än idrottsrörelsen, så även om Navet endast framförde idrottsklubbarnas egen kritik så hade den kritiken förvandlats till mer värdefull kunskap tack vare en större makt.

Det är inte min mening att hävda att outredda beslut är irrationella. Poängen är snarare att de exempel som nämns ovan skulle kunna vara både rationella och rationaliserade. Flyvbjerg (ibid.) menar att beslut ofta är rationaliserade, vilket är en effekt av olika maktkonstellationer som påverkar avvägningarna. Placeringen av arenan i Kalmar i Kvarteret Bilen kan ha varit en riktig placering, men mer troligt är att möjligheterna att få finansiering gjorde att alternativen inte ansågs nödvändiga att utreda.

9.2.2 Konsensus eller konflikt

Planeringen, som är en effekt av olika maktförhållanden, har en dragning mot att finna konsensus, enligt Flyvbjerg (ibid.). Han menar att planeringens målstyrning missgynnas av denna dragning, som leder till kompromisser och en kapitulation för aktörer med mycket makt, vilket i sin tur utgör ett demokratiskt problem.

Konsekvenserna av Navets intåg i Helsingborgsfallet kan ses som det tydligaste exemplet på ett konsensustänk. Istället för att följa Navets råd om att satsa på en ren idrottsarena så valde kommunen att skala bort vissa delar av projektet och samtidigt lägga till fler hallar till planerna. Kapaciteten var nästan oförändrad och

funktionen som en evenemangsarena var fortfarande högst aktuell. Det som egentligen skedde var att mycket lades till och att lite togs bort, att kalla det för en kompromiss vore således inte särskilt träffande då det implicerar att vissa krav har tagits bort. Resultatet blev alltså en bredare och otydligare definition och motstridiga mål – som Flyvbjerg (ibid.) ofta finner.

I Helsingborg finns dock också ett tydligt exempel på en konflikt. Trots kritik från oppositionen, olika föreningar och inte minst av stadens egna invånare så stod femklövern på sig gällande lokaliseringen av den nya arenan. Kanske kan det bero på att maktrelationerna mellan de politiska partierna är mer stabila och att det inte fanns någon privat aktör som kunde erbjuda kommunen något.

10. SLUTSATSER

- Vad är satsningen på idrottsarenor ett uttryck för?

Uppkomsten av de många nya arenorna i Sverige är ett resultat av den nyliberala och entreprenörmässiga planering som Harvey (1989/2011) och Swyngedouw m. fl. (2002) beskriver. De nya arenorna är en del i städernas ambitioner att konkurrera med varandra om kapital och invånare. Arenorna är satsningar som syftar till att lyfta stadens attraktivitet både för sina egna medborgare som för att locka nytt folk till staden. De nya arenorna ska inte främst ses som medel för förbättrade förutsättningar för stadens idrottsrörelse, de är i första hand en del av stadens image och ett objekt att använda till platsmarknadsföring.

Många olika epitet kan tillskrivas arenorna och det är just mångsidigheten är en av arenornas styrkor när det kommer till att motivera satsningarna. Själva byggnaden kan utgöra en symbol för en modern stad, en mötesplats och ett vackert inslag i stadsbilden. Dessutom är det en lokal som går att använda till många olika saker, såväl i underhållningssyfte som i arbetsmässiga sammanhang. Lokalerna kan husera konserter, kongresser och konferenser utöver idrottsevenemang. Istället för att kommunen ska bygga ett kulturhus, en handbollshall och en kongressanläggning så kan de alla samsas i samma lokal.

Idrotten må komma i andra hand för satsningarna men kommunerna uppmärksammar också idrotten som en bidragande faktor till stadens attraktivitet. Framgångar inom elitidrotten sätter orten på kartan och är någonting för kommunen att vara stolt över. Dessutom kan deras matcher vara populära evenemang och öka hyresintäkterna.

Idrottsarenorna uttrycker alltså främst en investering i stadens image men idrotten som sådan är inte oviktig.

- Vilken typ av värderingar genomsyrar planeringsprocessen?

Arenorna bedöms som viktiga investeringar och som en självklarhet att genomföra i de två kommunerna. De gamla idrottsanläggningarna anses inte räcka till längre och de arenor som byggs är ska inte enbart användas till idrott utan helst generera inkomster genom olika sorters evenemang. Städerna är som Harvey (1989/2011) säger entreprenörer som tävlar mot varandra om kapital. Det finns en paradox i att dessa anläggningar anses vara så viktiga samtidigt som byggnationen och driften ska kosta så lite som möjligt, eller ännu hellre gå plus. Kombinationen av konkurrensföreställningen och oviljan att betala för dessa idrottsanläggningarna leder till en spekulativ planering som Harvey (1989/2011) och Swyngedouw m. fl. (2002) beskriver. En planering där underlagen kan vara bristfälliga och där tempot är högt. Viktigare är ibland att ta projektet i mål än att det gått rätt till på vägen.

- I vilken kontext har viktiga beslut fattats?

Som Flyvbjerg (1994) konstaterar så har olika maktkonstellationer stark påverkan på planeringens utfall. Under planeringens gång görs vissa antaganden som kan visa sig felaktiga och ambitionen att driva igenom projektet snabbt och smidigt leder till att byråkratin ibland ses på med onda ögon. Insynen i projekten är ibland begränsad då mycket av planeringen sker informellt och inte tas upp i de kommunala handlingarna.

En stark oro mot att börja om från början återfinns också i planeringsprocesserna, där beslutsmakarna därför letar efter lösningar som ibland inte faller väl ut. Tydligt är att det ofta finns en kontext som påverkar den rationalism som projekten uppvisar.

11. KÄLLFÖRTECKNING

11.1 Litteratur

- Baade & Dye (1990), *The Impact of Stadiums and Professional Sports on Metropolitan Area Development i Growth and Change*; Volym 21, Fråga 2, sida 1-14, april 1990.
- Bryman A. (2001), *Key concepts in social research*. The Cromwell Press Ltd, Trowbridge, Wiltshire, Storbritannien.
- Denzin, N.K. och Lincoln, Y.S. (2011), *The sage handbook of qualitative research*, 4:e upplagan, Thousand Oaks, Kalifornien, USA.
- Flyvbjerg, B. (2011), *Case study*, i Denzin, N.K. och Lincoln, Y.S. (2011) *The sage handbook of qualitative research*, Thousand Oaks, Kalifornien, USA.
- Flyvbjerg, B., (1994), *Rationalitet og Magt*, Tryk as, Odense, Danmark.
- Flyvbjerg, B. m. fl. (2007), *Megaprojects and risk: An anatomy of ambition*. Cambridge University Press, Storbritannien.
- Harvey, D., (1989), *Från storskalig planering till entreprenörskap – Den lokala styrningens förändringar under senkapitalismen*, I Lund Hansen & Wennerhag (2011), *Ojämlighetens nya geografi*.
- Jensen m. fl. (2007), *Planlægning i teori og praksis – et tværfagligt perspektiv*. Roskilde universitetsforlag, Roskilde, Danmark.
- Larsson, M. (1997) *Evenemangsmarknadsföring – Organisering, styrning och samverkan vid marknadsföringen av VM i friidrott 1995*, Etour, European tourism research institute, Tryckeribolaget Östersund AB, Östersund.
- Lund Hansen, A. (2007), *Globalisering, skala og forandringer i urbanpolitikken*. I Jensen m. fl. (2007) *Planlægning i teori og praksis – et tværfagligt perspektiv*.
- Lund Hansen & Wennerhag (2011). *Ojämlighetens nya geografi*. Bokförlaget Atlas. Stockholm.
- Madureira, A. M. (2014) *(Re)acting the city – physical planning practices and challenges in urban development projects of the entrepreneurial city*. Blekinge Institute of Technology, Leanders grafiska, Kalmar.
- Molotch, H. (1999), *Growth machine links: Up, down and across*”. I Lund Hansen, A. (2007) *Globalisering, skala og forandringer i urbanpolitikken*.

- Paulsson, A. (2014), *Arenan och den entreprenöriella staden*. Mediatryck, Lunds Universitet. Lund.
- Payne & Payne (2004), *Samhällsvetenskapliga metoder*. Oxford University Press. Daleke grafiska AB, Malmö.
- Silverman, D. (2013), *Sage: Doing qualitative research: A practical handbook*. Sage Publications Ltd, London, Storbritannien.
- Swyngedouw m. fl. (2002) *Neoliberal urbanization in Europe: Large-scale urban development projects and the new urban policy*.

11.2 Media

- Aftonbladet (2013), *Tvingas flytta efter arenakrav*. TT.
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/sverige/damallsvenskan/article16839507.ab> (2014-05-21)
- Barometern (2004a), *Fredriksskans i fokus när Kalmar FF höll årsmöte*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/fredriksskans-i-fokus-narbr-kalmar-ff-holl-arsmote%2826369%29.gm> (2014-05-08)
- Barometern (2004b), *Så tänker sig Kalmar FF Fredriksskans nästa säsong*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/sa-tanker-sig-kalmar-ff-fredriksskans-nasta-sasong%2828983%29.gm> (2014-05-08)
- Barometern (2005a), *Kjell Henrikssons löfte i går: Jättesatsning blir verklighet*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/kjell-henrikssons-lofte-i-garbr-jattesatsning-blir-verklighet%2836758%29.gm> (2014-05-08)
- Barometern (2005b), *Helt ny arena kan bli verklighet*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/helt-ny-arena-kan-bli-verklighet%2843966%29.gm> (2014-05-08)
- Barometern (2005c), *Kalmar FF vill bygga nytt*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/kalmar-ff-vill-bygga-nytt%2845052%29.gm> (2014-05-14)
- Barometern (2006), *Fastighetsbolag vill bygga arena*. Magnus Ericsson.
<http://www.barometern.se/sporten/fastighetsbolag-vill-bygga-arena%2848598%29.gm> (2014-05-08)
- Barometern (2007a), *Klart för ny fotbollsarena*.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/klart-for-ny-fotbollsarena%2862282%29.gm> (2014-05-14)

- Barometern (2007b), *Prislappen pressad till 170 miljoner*. Jörgen Ström.
<http://www.barometern.se/sporten/prislappen-pressad-till-170-miljoner%2858611%29.gm> (2014-05-14)

- Barometern (2007c), *Kretsen som styr nya arenan*. Gunnar Rockström.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/kretsen-som-styr-nya-arenan%2862376%29.gm> (2014-05-14)

- Barometern (2007d), *Trion som tiger om arenan*. Gunnar Rockström.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/trion-som-tiger-om-arenan%28312619%29.gm> (2014-05-14)

- Barometern (2008a), *Därför har Kalmars nya arena inte börjat byggas*. Lasse Hansson.
<http://www.barometern.se/sporten/darfor-har-kalmars-nya-arena-inte-borjat-byggas%28418200%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2008b), *Arenan riskerar att spricka i sista stund*. Gunnar Rockström.
<http://www.barometern.se/sporten/arenan-riskerar-att-spricka-i-sista-stund%28669785%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2008c), *Besluten som gör att KFF vågar äga nya arenan*. Lasse Hansson.
<http://www.barometern.se/sporten/besluten-som-gor-att-kff-vagar-aga-nya-arenan%28801366%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2008d), *Kommunen måste bevis allmänt intresse*. Gunnar Rockström.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/kommunen-maste-bevisa-allmant-intresse%28849572%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2008e), *Så blev arenan ett fall för rätten*. Gunnar Rockström.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/sa-blev-arenan-ett-fall-for-ratten%281017537%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2009a), *Arenan kan stå klar 2011*. Emelie Lund.
<http://www.barometern.se/nyheter/kalmar/arenan-kan-sta-klar-2011%281198234%29.gm> (2014-05-16)

- Barometern (2009b), *Grönt ljus för Kalmars nya arena*. TT.
http://www.barometern.se/tt_sport/gront-ljus-for-kalmars-nya-arena%281434737%29.gm (2014-05-19)

- Barometern (2009c), *Klart med bygget av Kalmars nya arena*. TT.
http://www.barometern.se/nyheter/TT_ekonomi/klart-med-bygget-av-kalmars-arena%281658803%29.gm (2014-05-19)

- Barometern (2011), *Guld på Guldfågeln*. TT.

http://www.barometern.se/sporten/kalmar_ff/guld-pa-guldfageln%282641943%29.gm (2014-05-19)

- Bohuslänningen (2011), *Klubbar kritiska till högre arenakrav*, Lars Aronsson.
<http://bohuslaningen.se/sport/1.1408844-klubbar-kritiska-till-hogre-arenakrav> (2014-05-21)

- Dagbladet Sundsvall (2011), *Ökade arenakrav ger kännbar nota*. Fredrik Söderberg.
<http://www.dagbladet.se/sport/fotboll/okade-arenakrav-ger-kannbar-nota> (2014-05-21)

- Dagens Samhälle (2012), *Orimliga arenakrav från Fotbollsförbundet*, Per-Olof Forsström (insändare).
<http://www.dagenssamhalle.se/debatt/orimliga-arenakrav-fran-fotbollsfoerbundet-2913> (2014-05-21)

- Helsingborgs Dagblad (2006a), *Idrottsoffensiv i Helsingborg*. Tomas Nilsson.
http://hd.se/sport/2006/01/26/helsingborgs_kommun/ (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2006b), *Ny inomhusarena placeras vid Sundspärlan*. Torbjörn Dencker.
<http://hd.se/helsingborg/2006/10/25/ny-inomhusarena-placeras-vid/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2007a), *Politisk time-out om nya arenan*. Winnie Gravlund.
<http://hd.se/helsingborg/2007/03/22/politisk-time-out-om-nya-arenan/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2007b), *"Viktigt att inte tappa tempo"*.
<http://hd.se/helsingborg/2007/03/22/viktigt-att-inte-tappa-tempo/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2007c), *Skarp kritik mot arenautredning*. Nina Sköldqvist.
<http://hd.se/helsingborg/2007/10/19/skarp-kritik-mot-arenautredning/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2007d), *Ny arena på Olympia får många att se rött*. Winnie Gravlund.
<http://hd.se/helsingborg/2007/11/08/ny-arena-paa-olympia-faar-maanga/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2007e), *Miljö försämras inte av arena på Olympia*.
<http://hd.se/helsingborg/2007/12/09/miljoe-foersaemras-inte-av-arena/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2008), *Beslut om multiarena upphävsg*. Erik Sjöberg.
<http://hd.se/helsingborg/2008/08/31/beslut-om-multiarena-upphaevs/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2009a), *Multiarenan för dyr – måste bantas*. Torbjörn Svensson.
<http://hd.se/helsingborg/2009/04/23/mulitarenan-foer-dyr-m-maaste/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2009b), *HD:s granskning av arenabygget fortsätter*. Winnie Gravlund, Jan Andersson, Emma Johansson.

<http://hd.se/helsingborg/2009/09/28/tvaerstopp-foer-politikernas/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2009c), *Nya arenan – en kapplöpning mot tiden*. Winnie Gravlund.

<http://hd.se/helsingborg/2009/09/30/nya-arenan-en-kapplopning-mot/> (2014-05-12)

- Helsingborgs Dagblad (2009d), *Fortsatt S-nej till arena på Olympia*. Winnie Gravlund.

<http://hd.se/helsingborg/2009/10/14/fortsatt-s-nej-till-arena-paa/> (2014-05-11)

- Helsingborgs Dagblad (2010a), *Byggherre utsedd till Helsingborg Arena*. Stefan Lindqvist.

<http://hd.se/helsingborg/2010/05/07/byggherre-utsedd-till-helsingborg/> (2014-05-12)

- Helsingborgs Dagblad (2010b), *Arenan dröjer trots regeringens ja*. Jonas Nilsson.

<http://hd.se/helsingborg/2010/05/12/arenan-drojer-trots-regeringens-ja/> (2014-05-12)

- Helsingborgs Dagblad (2010c), *Nya arenan snart i mål*. Jonas Nilsson.

<http://hd.se/helsingborg/2010/08/19/nya-arenan-snart-i-mal/> (2014-05-12)

- Helsingborgs Dagblad (2010d), *Spadtag för arenan utan tillstånd*. Jonas Nilsson.

<http://hd.se/helsingborg/2010/09/15/spadtag-for-arenan-utan-tillstand/> (2014-05-12)

- Helsingborgs Dagblad (2012), *Stort KD-möte i Helsingborgs nya arena*. Torbjörn Svensson.

30 <http://hd.se/helsingborg/2012/01/30/stort-kd-mote-i-helsingborgs-nya/> (2014-05-13)

- Helsingborgs Dagblad (2013a), *Handbollslandslaget matchar i Helsingborg*. Jan Andersson.

<http://hd.se/sport/2013/01/07/handbollslandslaget-matchar-i/> (2014-05-13)

- Helsingborgs Dagblad (2013b), *Antik antikmässa öppnar i Helsingborg*.

<http://hd.se/helsingborg/2013/07/24/antik-antikmassa-oppnar-i/> (2014-05-13)

- Helsingborgs Dagblad (2013c), *Arenakrav diskuterades i Ängelholm*. Lasse Mauritzson.

<http://hd.se/angelholm/2013/09/04/arenakrav-diskuterades-i-angelholm/> (2014-05-21)

- Helsingborgs Dagblad (2013d), *Arenan stänger ute funktionshindrade*. Winnie Gravlund.

<http://hd.se/helsingborg/2013/09/25/arenan-stanger-ute/> (2014-05-13)

Helsingborgs Dagblad (2013e), *ÄFF spelar på Olympia nästa år*, Lasse Mauritzson.

<http://hd.se/angelholm/2013/10/16/aff-spelar-pa-olympia-nasta-ar/> (2014-05-21)

- Helsingborgs Dagblad (2014), *Växande underskott för Helsingborg Arena*. Winnie Gravlund.
<http://hd.se/sport/2014/03/04/vaxande-underskott-for-helsingborg/> (2014-05-13)
- Helsingforsbladet (2011), ”*Idrott och kultur är samma sak*”.
<http://hbl.fi/kultur/personportratt/2011-09-10/idrott-och-kultur-ar-samma-sak> (2014-05-20)
- Idrottens affärer (2013a), *Arenakostnaderna uppe i 8 miljarder*
<http://www.idrottensaffarer.se/arena/2013/12/arenakostnaderna-uppe-i-8-miljarder> (2014-05-28)
- Idrottens affärer (2013b), *Idrotten borde lära av finkulturen*
<http://www.idrottensaffarer.se/kronikor/2013/12/idrotten-borde-lara-av-finkulturen> (2014-04-24)
- Lerulf, P. (2011), *Arenafeber – Glädjekalkyler när svenska kommuner bygger nya arenor*. Timbro, Sverige.
<http://timbro.se/arkiv/rapporter> (2014-05-15)
- Svenska Basketbollförbundet (2011), *Debatt: SKL:s utspel mot idrotten är förvånande och felaktigt*, Flera utgivare (representanter från olika idrottsförbund).
<http://iof1.idrottonline.se/SvenskaBasketbollforbundet/Nyheter/NyheterfranSBBF/Nyhetsarkiv/DebattSKLsutspelmotidrottenarforvanandeochfelaktigt/> (2014-05-21)
- Svenska Dagbladet (2013), *Idrottsföreningar ska inte ses som företag*
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/idrottsforeningar-ska-inte-ses-som-foretag_8110560.svd (2014-05-15)
- Sveriges Radio (2014), *Byggbolagen driver på arenaboomen*
<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5822540> (2014-04-22)

11.3 Kommunala handlingar.

- Helsingborg stad (2006a), *Fördjupad lokaliseringsstudie*, Dnr 682/2007 (2006-02-08)
- Helsingborg stad (2006b), *Beslut om arenan*, Dnr 42/06 (2006-02-08)
- Helsingborg stad (2007a), *Förstudie: Projekt Arena*, Dnr 682/2007 (2007-02-14)
- Helsingborg stad (2007b), *Protokoll: Kommunstyrelsen*, Dnr 42/06 (2007-02-14)
- Helsingborg stad (2009a), *Detaljplan: Filborna 28:1, 28:33 m.fl.*, Dnr 00831/2008 (2009-03-04)
- Helsingborg stad (2009b), *Navet: Etableringsanalys av multiarenan i Helsingborg*.

http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_3987/cf_2/Rapport_Etableringsanalys_av_Multiarenan.PDF (2009-05-21)

- Helsingborg stad (2009c), *Handlingsplan för miljön*, Dnr 682/2007 (2009-10-14)
- Helsingborg stad (2011), *Bildande av driftbolag*, Dnr 577/2010 (2011-05-18)
- Kalmar kommun (2005a), *Förstudie om idrottsanläggningar*, Dnr 2005/00233 (2005-05-02)
- Kalmar kommun (2005b), *Kalmar FF kontaktar kommunen*, Dnr 2005/00636 (2005-12-23)
- Kalmar kommun (2006a), *Avsiktsförklaring*, Dnr 2005/00636 (2006-04-26)
- Kalmar kommun (2006b), *Detaljplan: Norra delen av Kvarteret Bilen*, Dnr 2005/00520 (2006-09-05)
- Kalmar kommun (2008a), *Ändring av föreningsbidrag samt borgen för lån*, Dnr 2008/00330 (2008-05-28)
- Kalmar kommun (2008b), *Protokoll från Kalmar FFs styrelsemöte 2008-08-22*, Dnr 2008/00330
- Kalmar kommun (2010), *Detaljplan: Gasten 1, Kraftlösa 14:1 m.fl.*, Dnr 2010/00677 (2010-12-17)

11.4 Intervjuer

- Lindberg, Daniel (2014-05-20), Navet
- Gravlund, Winnie (2014-05-09), Helsingborgs Dagblad
- Ström, Jörgen (2014-04-22), Barometern
- Samuelsson, Svante (2014-05-21), Kalmar FF

11.5 Övrigt

- Aalborg Universitet, (2014), *What is phronetic planning research? What is phronetic social science?*
<http://flyvbjerg.plan.aau.dk/whatisphronetic.php> (2014-05-06).
- Svenska Handbollförbundet (2012), *Arenabestämmelser för handboll i Sverige*.

http://www.svenskhandboll.se/ImageVaultFiles/id_261/cf_31/T-vlingshandboken_11-12_bilaga_6.PDF (2014-05-21)

- Svenska Ishockeyförbundet (2014), *Arenakrav*.

http://www.swehockey.se/ImageVault/Images/id_362/ImageVaultHandler.aspx (2014-05-21)

- Svenska Fotbollförbundet (2014), *Föreskrifter om arenakrav för svensk elitfotboll, herrar och damer, fr o m 2014*.

http://svenskfotboll.se/ImageVault/Images/id_8733/ImageVaultHandler.aspx (2015-05-21)

- Sveriges kommuner och landsting (2010), *Kommunerna och elitidrottens arenor*.

http://www.skl.se/MediaBinaryLoader.axd?MediaArchive_FileID=f427aa44-4cae-4aab-a442-b3df9e2898de&MediaArchive_ForceDownload=true (2014-05-16)

- UEFA (2006), *Stadium Infrastructure Regulations*.

<http://www.uefa.com/newsfiles/551788.pdf> (2014-05-21)

BILAGA 1: INTERVJUMALLAR

De olika intervjumallarna utgör ramverket för intervjuerna, men har inte nödvändigtvis framförts ordagrant. Till dessa frågor har tillkommit följd- och fördjupningsfrågor.

Intervju med journalister:

Utöver nedanstående frågor har även ett antal fallspecifika frågor ställts, vilka alltså skiljer sig åt mellan Kalmar och Helsingborg, med syfte att bringa klarhet kring fallen.

- * *Vilka var de största diskussionerna som fördes om arenan?*
- * *Vilka var mest drivande?*
- * *Vad hoppades de olika aktörerna att arenan skulle ge?*
- * *Var beslutet att bygga en arena väl utrett?*
- * *Hur löd opinionen på förhand – hörsammades den?*
- * *Vilka kritiska röster har höjts?*
- * *Har förväntningarna på arenan infriats?*
- * *Vilka diskussioner har förts efter färdigställandet?*

Intervju med Kalmar FF

- * *När väcktes diskussionen om en ny arena och varför?*
- * *Vad skulle en ny arena innebära för Kalmar FF?*
- * *Vad trodde ni att en ny arena skulle betyda för Kalmar som ort?*
- * *Hur såg Kalmar FF på de investeringar och risker som kommunen står för?*
(t.ex.: Borgenärlösningen, infrastrukturinvesteringar och driftbidrag)
- * *Hur förändrades ursprungsidén över tid?*
- * *Hur har kontakterna med kommunen och Sveafastigheter sett ut?*
- * *Har arenan levt upp till era förväntningar?*

Intervju med Navet

- * *Hur och när kontaktades ni av kommunen?*
- * *Vad var ert uppdrag?*
- * *Vilka slutsatser kom ni fram till?*
- * *Vad hade kommunen missat i sina utredningar?*
- * *Argumenterade ni för vad kommunen borde göra och i så fall hur?*
- * *Hur ställde sig kommunen till era slutsatser?*